

พัฒนาปัญญา

เล่าเรื่องให้โยมฟัง ชุดที่ ๒

พระธรรมนิรโรค (ป. อ. ปยุตฺโต)

อายุสังขต ๘๒ ปี

คุณแม่สุด บุญคำ

พัฒนา

เล่าเรื่องให้โย

พระธรรมปิฎก

อายุศ
คุณแม่

พัฒนาปัญญา

เล่าเรื่องให้โยมฟัง ชุดที่ ๒

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)

อายุศมงคล ๘๒ ปี

คุณแม่สุด บุญคำ

พัฒนาปัญญา (เล่าเรื่องให้โยมฟัง ชุดที่ ๒)

© พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)

ISBN 974-8357-02-3

พิมพ์ครั้งที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๕

จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

- อายุศตมงคล ๘๒ ปี คุณแม่สุด บุญคำ

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด

๕๔/๖๗, ๖๘, ๗/, ๗๒ ซอย ๑๒ ถนนจรัญสนิทวงศ์

แขวงวัดท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐

โทร. ๐-๒๖๖๔-๐๔๓๔-๕, ๐-๒๔๑๒-๕๘๙๑, ๐-๒๔๑๒-๕๘๘๗

โทรสาร ๐-๒๔๑๒-๓๐๘๗, ๐-๒๖๖๔-๓๕๔๐

E-mail : sahadham@hotmail.com

ในพุทธศักราช ๒๕๕๕
อันนับว่าเป็นโอกาสสำคัญที่ลูกหลาน

ในการนี้ คุณธนิต ม
ปรารถนาจะบำเพ็ญบุญกิริยาด้วย
พัฒนาปัญญา เล่าเรื่องให้โยม
ประชาชนทั่วไป

บุญกิริยาครั้งนี้ นับว่าเป็น
ด้วยกรรมวิธีที่จะทำให้เกิดความ
ให้ซึ่งของแจกอันประเสริฐคือธรรม
คงและยั่งยืน อาตมภาพขออนุโม
บำเพ็ญธรรมทานครั้งนี้

ธรรมทานนั้น นอกจาก
ศาสนกิจสำคัญ ที่จะสืบต่ออายุ
ธรรมอันเป็นอมฤตไว้ให้แก่สังค
เป็นผู้สร้างบุญการะไว้ในพระพุท

ในโอกาสแห่งมงคลวาร
พระรัตนตรัยพร้อมทั้งธรรมทาน
คุณแม่สุด บุญคำ พร้อมทั้งลูก
ความสุข พรั่งพร้อมด้วยสรรพ

อนุโมทนา

ในพุทธศักราช ๒๕๔๕ นี้ คุณแม่สุด บุญคำ จะมีอายุ ๘๒ ปีบริบูรณ์ อันนับว่าเป็นโอกาสสำคัญที่ลูกหลานและผู้ที่เกี่ยวข้องจะแสดงน้ำใจมุทิตา

ในการนี้ คุณธนิต มาตรฐาน บรรณานุกรมที่ว่าจะมาถึงนั้นแล้ว บรรณานุกรมจะบำเพ็ญบุญกุศลด้วยธรรมทานจึงได้แจ้งกุศลจิตที่จะพิมพ์หนังสือ พัฒนาปัญญา เล่าเรื่องให้โยมฟัง ชุดที่ ๒ เพื่อแจกมอบแก่ญาติมิตรและประชาชนทั่วไป

บุญกุศลครั้งนี้เป็นการแสดงความปรารถนาดีต่อท่านเจ้าของวันเกิด ด้วยธรรมวิธีที่จะทำให้เกิดความเป็นมงคลอย่างแท้จริง พร้อมทั้งเป็นการมอบให้ซึ่งของแจกอันประเสริฐคือธรรม อันจะนำมาซึ่งประโยชน์สุขที่เป็นแก่นสารมั่นคงและยั่งยืน อาตมาภาพขออนุโมทนาคุณคุณธนิต มาตรฐาน ในการบำเพ็ญธรรมทานครั้งนี้

ธรรมทานนั้น นอกจากเป็นกุศลที่ทำให้เป็นมงคลอันอุดมแล้วยังเป็น ศาสนกิจสำคัญ ที่จะสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ยืนนาน เพื่อดำรงรักษา ธรรมอันเป็นอมฤตไว้ให้แก่สังคม ท่านผู้ชวนชวายเป็นบุญกุศลดังกล่าว จึง เป็นผู้สร้างบุญการะไว้ในพระพุทธศาสนา

ในโอกาสแห่งมงคลวโรกาสวันเกิดแห่งปี ๒๕๔๕ นี้ ขออานุภาพคุณ พระรัตนตรัยพร้อมทั้งธรรมทานกุศลจริยาที่ได้บำเพ็ญจงเป็นปัจจัยอภิลักขณ์ให้ คุณแม่สุด บุญคำ พร้อมทั้งลูกหลาน ญาติมิตร เจริญในธรรม งอกงามใน ความสุข พรั่งพร้อมด้วยสรรพพรชัยตลอดกาลนาน

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)

๒๔ มิถุนายน ๒๕๔๕

จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

วงศ์

๖๐๐

-๒๕๔๒-๕๕๕๗

สารบัญ

มีปัญญาต้องรู้จักใช้
ปัญญาพาพ้นภัยพาล
ปัญญาแก้กลโกง
ปัญญาพาสู่สุข
เด็กน้อยโพธิสัตว์
ทางเกิดของปัญญา
สตรีก็มีปัญญาเลิศ
หลักการพัฒนานักปัญญา

๑
๗
๑๒
๑๖
๒๐
๓๒
๓๗
๔๓

มีปัญญา

เจริญพร วันนี้อาตมภา
นั้นเป็นเรื่องกว้างขวางลึกซึ้งม
งานได้ทุกระดับด้วย ตั้งแต่กิจธุ
ปฏิบัติธรรมถึงขั้นบรรลุมรรคผล
เพราะคำว่า พุทธะ ก็แปลว่าผู้
โมหะ ตื่นจากความมืด หรือคำ
นี่ก็เป็นเรื่องของปัญญา ซึ่งมีระ
สำหรับวันนี้ อาตมภา
เห็นว่าปัญญาที่นำมาใช้ในระดั
ในการแข่งขันต่อสู้ ชิงไหวชิงพ
เทียบแล้วทำให้เกิดความเข้าใจ
สำหรับเรื่องที่จะเอามา

---

* เล่าเมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๒

มีปัญญาต้องรู้จักใช้

เจริญพร วันนี้อาตมภาพก็ว่าจะพูดเรื่องปัญญาต่อ ปัญญา นั้นเป็นเรื่องกว้างขวางลึกซึ้งมาก มีหลายระดับด้วยกัน และก็ใช้งานได้ทุกระดับด้วย ตั้งแต่กิจธุระสามัญประจำวันไป จนกระทั่งการปฏิบัติธรรมถึงขั้นบรรลุมรรคผล เป็นพระพุทธรเจ้า ก็เป็นด้วยปัญญา เพราะคำว่า พุทธะ ก็แปลว่าผู้ตื่นแล้ว หมายถึงว่ามีปัญญา ตื่นจากโมหะ ตื่นจากความมืด หรือคำว่าโพธิ ก็หมายถึงปัญญาเหมือนกัน นี่ก็เป็นเรื่องของปัญญา ซึ่งมีระดับต่างๆ มากมาย

สำหรับวันนี้ อาตมภาพคิดว่า จะเล่าแทรกเรื่องเบาๆ ให้เห็นว่าปัญญาที่นำมาใช้ในระดับต้นๆ ในกิจธุระธรรมดาแม้จนกระทั่งในการแข่งขันต่อสู้ ชิงไหวชิงพริบกันนั้นะ เป็นอย่างไร จะได้เอามาเทียบแล้วทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องปัญญาโดยทั่วๆ ไป

สำหรับเรื่องที่จะเอามาเล่าแทรกวันนี้ก็เอามาจากนิทานชาดก

---

* เล่าเมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๒๘

ท่านเล่าให้ฟังว่า นานมาแล้ว มีคนสวนคนหนึ่งของพระราชาทำหน้าที่รักษาพระราชอุทยาน อยู่มาวันหนึ่ง มีงานนักขัตฤกษ์ แกก็อยากจะไปเที่ยวเล่นบ้าง แต่แกจะละทิ้งสวนไปไม่มีคนดูแลก็ไม่ได้ แกก็นึกขึ้นมาว่า ในสวนของเรามีลิงอยู่ฝูงหนึ่งพอจะช่วยงานได้ในระหว่างที่เราไม่อยู่นี้ เราจะมอบภาระเรื่องการดูแลสวนให้ลิงช่วยจัดการ เพราะว่าการดูแลในที่นี้ก็มีอะไรไม่ยาก เพียงแต่คอยรดน้ำต้นไม้เท่านั้นเอง

คนสวนคิดอย่างนั้นแล้วก็เรียกลิงจำฝูงมา แล้วก็บอกว่า “นี่นะเธอทั้งหลาย บรรดาลิงก็ได้อาศัยสวนนี้เป็นที่อยู่สบายมานานแล้ว นี่ฉันจะให้ช่วยรับภาระดูแลสวนสักวันหนึ่งจะได้ไหม ฉันจะเข้าไปตระเวนในเมืองไปดูการละเล่น ช่วยรดน้ำให้ที พาฝูงลิงทั้งหมดนี้ เอาน้ำมารดต้นไม้ในสวน” ลิงจำฝูงก็บอกว่า “ได้จ้ะ” นายคนสวนก็เลยไปจัดการเอาพวกกระป๋องและถังน้ำมารวบรวมไว้ให้ สิ่งการเรียบร้อยดีแล้ว คนเฝ้าสวนของพระเจ้าแผ่นดินก็ไปเที่ยวเล่นในเมือง

ฝ่ายจำฝูงลิง ถึงเวลาที่จะรดน้ำต้นไม้ก็บอกกับพวกลูกน้องลิงทั้งหลาย สั่งว่า “นี่พวกเราช่วยกันเอาถังน้ำเหล่านี้ ไปตักน้ำในสระในเมื่อน้ำนั้นมารดต้นไม้” บรรดาลิงทั้งหลายก็พากันฉวยเอาถังน้ำบ้าง กระป๋องน้ำบ้าง และก็จะเริ่มไปตักน้ำมารดต้นไม้ตามคำสั่ง แต่แล้วจำฝูงลิงก็บอกว่า

“หยุด หยุด! หยุดก่อน หยุดก่อน! พวกเราต้องใช้น้ำอย่างประหยัด เราจะทำอย่างไรจึงจะใช้น้ำอย่างประหยัด เราก็ตัดสินใจว่า ต้นไม้ต้นไหนต้องการน้ำมาก ต้นไหนต้องการน้ำน้อย แล้วรดให้พอดี ต้นไหนต้องการน้ำมาก เราก็ตักน้ำมาก ต้นไหนต้องการน้ำน้อย ก็

รดน้ำน้อย แล้วเราจะรู้ได้อย่างไร ต้องการน้ำน้อย ก็ต้องรู้ว่าต้นไม้ไหนต้องการน้ำมากก็แสดงว่าต้องการน้ำมาก เพราะฉะนั้น เรามาแบ่งงานกันในตัวหนึ่งก็ไปเอาน้ำมารด”

ว่าแล้วก็ให้ลิงแบ่งงานกัน ตัวหนึ่งก็รออยู่ที่ต้นไม้ ลิงอีกตัวอยู่ที่ต้นไม้ก็ถอนต้นไม้ขึ้นมาดูรากลงไป ลิงอีกตัวหนึ่งก็รดน้ำมาก “อ้าว! ต้นนี้รากสั้น” แล้วก็รดน้ำปรากฏว่าต้นไม้ในพระราชอุทยาน

นี่ก็เป็นเรื่องของปัญญา แต่ว่าปัญญาไม่พอดี จะว่าปัญญาไปข้างเดียว จะเห็นว่ามันฉลาด จะต้องมีความน้ำน้อย ต้องอะไรอย่างนี้ ก็คิดเป็นเหตุเป็นผล กลายเป็นโทษก็เลยมีพุทธศาสนหรือฉลาดไม่เป็นเรื่อง ไม่ทำเกิดความเสียหาย เพราะฉะนั้นระมัดระวังเหมือนกัน อาจจะมีปัญญาหรือเรามีปัญญามากเกินไปก็ไม่ได้ดี มีแง่ที่ไม่สมบูรณ์ ในเสียหายขึ้นมามากมาย นี่ก็เป็น

ัว มีคนสวนคนหนึ่งของพระราช
มาวันหนึ่ง มีงานนักขัตฤกษ์ แก
ะละทิ้งสวนไปไม่มีคนดูแลก็ไม่ได้
มีลิงอยู่ฝูงหนึ่งพอจะช่วยงานได้
ภาระเรื่องการดูแลสวนให้ลิงช่วย
มีอะไรมา ก็แค่คอยรดน้ำ

ลิงจำฝูงมาแล้วก็บอกว่า “นี่
วันนี้เป็นที่อยู่สบายมานานแล้ว
วันหนึ่งจะได้ไหม ฉันจะเข้าไป
เฝ้าให้ที พาฝูงลิงทั้งหมดนี้ เ
บอกว่า “ได้จ้ะ” นายคนสวนก็
งน้ำมารวบรวบไว้ให้ สั่งการ
จำแผ่นดินก็ไปเที่ยวเล่นในเมือง
น้ำต้นไม้ก็บอกกับพวกลูกน้อง
นเอาถ่านน้ำเหล่านี้ ไปตักน้ำใน
ลิงทั้งหลายก็พากันฉวยเอาถ่าน
ไปตักน้ำมารดต้นไม้ตามคำสั่ง

ก่อน! พวกเราต้องใช้น้ำอย่าง
อย่างประหยัด เราก็ต้องดูว่า
องการน้ำน้อย แล้วรดให้พอดี
ก ต้นไหนต้องการน้ำน้อย ก็

รดน้ำน้อย แล้วเราจะรู้ได้อย่างไรว่า ต้นไหนต้องการน้ำมาก ต้นไหน
ต้องการน้ำน้อย ก็ต้องรู้ว่าต้นไหนรากยาว ต้นไหนรากสั้น ต้นไหน
รากยาวก็แสดงว่าต้องการน้ำมาก ต้นไหนรากสั้นก็ต้องการน้ำน้อย
เพราะฉะนั้น เรามาแบ่งงานกันนะ ลิง ๒ ตัว ตัวหนึ่งก็ดูรากต้นไม้
ตัวหนึ่งก็ไปเอาน้ำมารด”

ว่าแล้วก็ให้ลิงแบ่งงานกันเป็นคู่ๆ ลิงทั้งหลายก็ทำตาม ลิง
ตัวหนึ่งก็รออยู่ที่ต้นไม้ ลิงอีกตัวหนึ่งก็ไปตักน้ำมา พอจะรด ลิงตัวที่
อยู่ที่ต้นไม้ก็ถอนต้นไม้ขึ้นมาดูราก บอกว่า ต้นนี้รากยาว แล้วก็ใส่
ลงไป ลิงอีกตัวหนึ่งก็รดน้ำมาก เสร็จแล้วก็ไปถอนต้นอื่นดู บอกว่า
“อ้าว! ต้นนี้รากสั้น” แล้วก็รดน้ำน้อย ทำอย่างนี้จนกระทั่งหมดสวน
ปรากฏว่าต้นไม้ในพระราชอุทยานตายหมด

นี่ก็เป็นเรื่องของปัญญาลิง แสดงว่าลิงตัวนี้มีปัญญามาก
แต่ว่าปัญญาไม่พอดี จะว่าปัญญาเกินไปหรืออย่างไรก็ไม่ทราบ คิด
ไปข้างเดียว จะเห็นว่ามันฉลาดนะ มันเข้าใจคิด รู้จักคิดว่า ต้นไม้
จะต้องมีกินน้ำมากน้ำน้อย ต้องการน้ำไม่เท่ากัน รากยาว รากสั้น
อะไรอย่างนี้ ก็คิดเป็นเหตุเป็นผล แต่เหตุผลของลิงนี้มันไม่พอดี มัน
กลายเป็นโทษก็เลยมีพุทธศาสนสุภาษิตสอนว่า “คนฉลาดไม่เข้าเรื่อง
หรือฉลาดไม่เป็นเรื่อง ไม่ทำให้เกิดความสุข” คือทำให้เกิดโทษ
เกิดความเสียหาย เพราะฉะนั้นการใช้ปัญญาก็มีคติว่า จะต้อง
ระมัดระวังเหมือนกัน อาจจะมีการผิดพลาด โดยเข้าใจว่า เรานี้ใช้
ปัญญาหรือเรามีปัญญามากแล้ว แต่ปัญญาของเรานั้นอาจจะมีจุด
บกพร่อง มีแง่ที่ไม่สมบูรณ์ ใช้ผิดพลาด ทำให้เกิดโทษเกิดความ
เสียหายขึ้นมามากมาย นี่ก็เป็นเรื่องหนึ่ง

ขอเล่าอีกเรื่องหนึ่ง

คราวนี้ก็เป็นเรื่องลิงเหมือนกัน ลิงนั้นมีชื่อมากในบรรดาสัตว์ทั้งหลายว่าเป็นสัตว์ที่ฉลาด ที่นี้ลองมาดูกันว่าลิงอีกตัวหนึ่งจะทำให้เกิดเรื่องเสียหายหรือไม่

มีเรื่องในชาดกอีกแหละ เล่าว่า ที่แม่น้ำสายหนึ่งมีจระเข้ตัวเมียคู่หนึ่ง อยู่มาจระเข้ตัวเมียเกิดแพ้ท้องก็บอกแก่จระเข้ตัวผู้ว่า “ฉันแพ้ท้อง อยากจะกินหัวใจลิง” จระเข้ตัวผู้ก็คิดว่า เอ! เราจะทำอย่างไรดี เราจะต้องหาทางช่วยให้จระเข้ตัวเมียนี้อาจกินหัวใจลิงในที่สุดกคิดอุบายขึ้นมาได้

พอคิดอุบายได้แล้ว จระเข้ก็ไถลขึ้นมาจากพื้นน้ำ แล้วว่ายเข้าไปที่ริมตลิ่ง ไปคุยกับลิงตัวหนึ่ง บังเอิญไปเจอตัวที่ฉลาด จระเข้ก็ทักทายลิง บอกว่า “นี่ท่านอยู่ที่นี่คงจะสบายดีนะ หากินได้ดีไหม” ลิงก็บอกว่า “ต้นไม้แถวนี้ลิ่งมันมาก แย่งกันกิน จนผลไม้เหลือน้อย รู้สึกจะขาดแคลนมากสักหน่อย หากินยาก”

จระเข้บอกว่า “นี่นะ ข้าพเจ้าเที่ยวไปในน่านน้ำนี้ เดียวก็มาฝั่งนี้ เดียวก็ไปฝั่งโน้น ข้าพเจ้าได้เห็นที่ฝั่งโน้น ฝั่งตรงข้ามนะ ต้นไม้มีผลไม้ดกเหลือเกิน ถ้าท่านได้ไปอยู่ที่นั่น คงจะอุดมสมบูรณ์” จระเข้พรรณนาจนกระทั่งลิงอยากจะไป ลิงก็บอก “เอ! ฉันอยากจะไปฝั่งโน้นบ้างละ แต่ฉันไปไม่ได้มันมีแม่น้ำกั้นอยู่ ไม่รู้จะไปยังไง” จระเข้บอกว่า “ไม่เป็นไร ถ้าท่านอยากจะไปจริงๆ ข้าพเจ้าจะอาสาช่วยให้ท่านขึ้นหลังไปเลย ข้าพเจ้าจะว่ายน้ำพาไปถึงฝั่งโน้น” ลิงก็ตกลง

เมื่อตกลงกันอย่างนั้นแล้วจระเข้ก็เข้ามาที่ฝั่ง แล้วก็ให้ลิงขึ้นหลัง จระเข้ก็ว่ายน้ำไปจนกระทั่งถึงกลางแม่น้ำ พอเห็นว่าถึง

กลางแม่น้ำแล้ว จระเข้ก็มั่นใจว่าลิงไปให้เมียของตนกิน ก็เลยเอะใจรู้ไหม เราจะเอาหัวใจของท่านไปทำไมล่ะ ทำไมไม่พาข้าพเจ้าไปต้องการจะพาท่านไปหรือ เราหากละ” ลิงก็ตกใจมาก

ถึงแม้ลิงจะกลัวมากก็จำใจอุบายซ้อนขึ้นมาในบัดนั้น บอกพาข้าพเจ้ามาด้วยความเข้าใจผิดหรือ เวลาข้าพเจ้าจะมาอย่างอื่นแล้ว” จระเข้สงสัยก็ถามว่า กลับไปที่ฝั่งเดิมนั้น ขึ้นที่ต้นไม้นั้นแหละหัวใจของข้าพเจ้าเขavn

จระเข้โง่ ก็เชื่อ คิดว่า กินหัวใจลิงไหมหนอ ก็บอกลิง “ไม่งั้นข้าพเจ้าจะฆ่าแก” ลิงก็บอกว่า แต่จะทำอย่างไรละ ก็ต้องพาข้าพเจ้าหัวใจมาให้”จระเข้ก็คาดคั้นบจะฆ่าแกให้ตาย” ลิงก็รับปากรับ

จระเข้ก็หันหัวกลับ ว่ายหัวเกยตื้น ลิงก็กระโดดแพลวขึ้นไม่ไปเลย พอขึ้นต้นไม้ไปแล้วก็ไป “จระเข้หน้าโง่ แกเสียรู้ข้าพเจ้าแล้ว

นกัน ลิงนั้นมีชื่อมากในบรรดา
นี้ลองมาดูกันว่าลิงอีกตัวหนึ่งจะ

ว่า ที่แม่น้ำสายหนึ่งมีจะเข้ตัว
แพ่ท้องก็บอกแก่จะเข้ตัวผัวว่า
จะเข้ตัวผัวก็คิดว่า เอ! เราจะ
ให้จะเข้ตัวเมียนี้ได้กินหัวใจลิง

โผล่ขึ้นมาจากพื้นน้ำ แล้วว่าย
บังเอิญไปเจอตัวที่ฉลาด จะเข้
จะสบายดีนะ หากินได้ดีไหม”
แย่งกันกิน จนผลไม้เหลือน้อย
นยาก”

เที่ยวไปในนานน้ำนี้ เดียวก็มา
ที่ฝั่งโน้น ฝั่งตรงข้ามนะ ต้นไม้
อยู่ที่นี่ คงจะอุดมสมบูรณ์”
ป ลิงก็บอก “เอ! ฉันอยากจะ
แม่น้ำกันอยู่ ไม่รู้จะไปยังไง”
จะไปจริง ๆ ข้าพเจ้าจะอาสา
พาไปถึงฝั่งโน้น” ลิงก็ตกลง
จะเข้เข้ามาที่ฝั่ง แล้วก็ให้ลิง
ถึงกลางแม่น้ำ พอเห็นว่าถึง

กลางแม่น้ำแล้ว จะเข้ก็มั่นใจว่าคราวนี้ได้หัวใจลิงแน่ จะเอาหัวใจ
ลิงไปให้เมียของตนกิน ก็เลยเยาะเย้ยลิงขึ้นมาว่า “นี่ท่านเสียรู้เราแล้ว
รู้ไหม เราจะเอาหัวใจของท่านไปให้เมียกิน” ลิงก็ตกใจพูดว่า “อ้าว!
ทำไมล่ะ ทำไมไม่พาข้าพเจ้าไปฝั่งโน้น” จะเข้ก็บอกว่า “เราไม่
ต้องการจะพาท่านไปหรอก เราต้องการจะฆ่าท่านเอาหัวใจต่าง
หากล่ะ” ลิงก็ตกใจมาก

ถึงแม้ลิงจะกลัวมากก็จริง แต่เพราะมีปัญญา ก็เลยคิด
อุบายซ้อนขึ้นมาในบัดนั้น บอกว่า “เดี๋ยวก่อน เดี๋ยวก่อน นี่ท่าน
พาข้าพเจ้ามาด้วยความเข้าใจผิด ข้าพเจ้าไม่ได้เอาหัวใจติดมาด้วย
หรอก เวลาข้าพเจ้าจะมาอย่างนี้ข้าพเจ้าเอาหัวใจออกไปเก็บไว้ที่
อื่นแล้ว” จะเข้สงสัยก็ถามว่า “ท่านเอาหัวใจไว้ที่ไหนล่ะ” ลิงก็ชี้
กลับไปฝั่งเดิมนั้น ซี่ไปที่ต้นไม้ต้นหนึ่ง มีผลไม้สีแดง ๆ ก็บอกว่า
“นั่นแหละหัวใจของข้าพเจ้าแขวนไว้ที่ต้นไม้นั้น เห็นไหม”

จะเข้โง่ ก็เชื่อ คิดว่า เอ! ไม่รู้จะทำอย่างไรดี มีทางจะได้
กินหัวใจลิงไหมหนอ ก็บอกลิงว่า “แกจะต้องเอาหัวใจมาให้ข้าฯ
ไม่งั้นข้าฯจะฆ่าแก” ลิงก็บอกว่า “เอ้า! ข้าพเจ้าสัญญาว่าจะเอามาให้
แต่จะทำอย่างไรล่ะ ก็ต้องพาข้าพเจ้ากลับไปฝั่งเดิม แล้วจะขึ้นไป
เอาหัวใจมาให้” จะเข้ก็คาดคั้นบอกว่า “ต้องไปเอามานะ ไม่งั้นฉัน
จะฆ่าแกให้ตาย” ลิงก็รับปากรับคำดี

จะเข้ก็หันหัวกลับ ว่ายน้ำมาเข้าฝั่ง พอเข้าถึงฝั่ง พอเอา
หัวเกยต้น ลิงก็กระโดดแผลวขึ้นหัวจะเข้ไปข้ามขึ้นฝั่ง แล้วก็ขึ้นต้นไม้ไปเลย พอขึ้นต้นไม้ไปแล้วก็ไปขย่มต้นไม้ร้องเยาะเย้ยจะเข้บอกว่า
“จะเข้หน้าโง่ แกเสียรู้ข้าฯแล้ว ข้าฯเอาหัวใจไว้ที่ต้นไม้มิที่ไหน แก

อดกินข้าวแล้ว” จระเข้ก็ไม่ว่าจะทำอย่างไร เสียรู้เขาแล้วก็ไม่มีความที่จะขึ้นไปจับได้ ผลที่สุดก็เลยดำน้ำหายไป

เรื่องก็จบลง อันนี้ก็เป็นการใช้ปัญญา แต่เป็นปัญญาที่ใช้ในระดับภิกษุธรรมดาสาสามัญ แม้จนกระทั่งเรื่องของกิเลส ที่มาต่อสู้อย่างไรซึ่งพบบัน อาตมภาพเอามาเล่าเพื่อให้เห็นเรื่องปัญญาที่ใช้ในแง่ในระดับต่างๆ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงนำมาตรัสไว้ในชาดก เพื่อเป็นการสอนคติธรรม

แม้จะเป็นเรื่องของการใช้ปัญญาก็จริง แต่ก็มีคติธรรมอื่นๆ แทรกอยู่ด้วย เรื่องแรก ก็คือการใช้ปัญญาไม่ถูกเรื่อง หรือฉลาดไม่เป็นเรื่อง ไม่เข้าใจเรื่อง ซึ่งทำให้เกิดโทษได้ ส่วนเรื่องที่ ๒ เป็นพฤติกรรมของจระเข้ที่ต้องการจะทำความทุกข์ความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น โดยใช้อุบายหลอกลวงเขา แต่คนที่ลวงเขาก็อาจจะถูกเขาลวงตอบได้ และก็กลับได้รับทุกข์แสนสาหัส เหมือนอย่างจระเข้ตัวนี้ ส่วนคนที่รู้จักใช้ปัญญาก็สามารถแก้ไขสถานการณ์ ทำให้หมดปัญหา ทำให้ตนเองรอดพ้นจากความทุกข์ไปได้ เหมือนอย่างลิงในเรื่องที่สองนั้น

วันนี้ อาตมภาพก็เอาเรื่องเบาๆ มาเล่าให้โยมฟัง จะค่อยๆ เล่าเรื่องปัญญาที่อาจจะลึกซึ้งขึ้นไปตามลำดับเท่าที่มีโอกาส ให้เห็นปัญญาในระดับต่างๆ ในหลายระดับ สำหรับวันนี้ ก็ได้ทั้งเรื่องปัญญาด้วย ทั้งคติธรรมที่แฝงมากับเรื่องในชาดกนั้นด้วย ก็ขออนุโมทนาโยมแต่เพียงเท่านี้ เจริญพร

ปัญญาพา

เจริญพร อาตมภาพเคยทำอะไรต่างๆ ที่เกี่ยวกับปัญญาหลายหลายครั้งแล้วเหมือนกัน คิดว่าอีกที โดยเล่าเรื่องตัวอย่างประปัญญานั้นซึ่งงานได้หลายระดับ การทำธุรกรรม และการเกี่ยวเอาตัวอย่างที่เกี่ยวกับการใช้เรื่องประเภทนิทานชาดก แสดงชัด ด้วยการรู้จักแก้ไขปัญหาค

มีนิทานชาดกเรื่องหนึ่ง เล่า นกมูลไถ นกมูลไถ เป็นนกเล็ก เป็นนกที่เป็นเหยื่อของเหยี่ยวขอ

วันหนึ่ง ขณะที่นกมูลไถ มาโฉบเหยี่ยวเอาไป นกมูลไถนั้น

* เล่าเมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๒๘

อย่างไร เสียรู้เขาแล้วก็ไม่มีความที่
ไ้หายไ้

รใช้ปัญญา แต่เป็นปัญญาที่ใช้ใน
กระทั่งเรื่องของกิเลส ที่มาต่อสู
มาเล่าเพื่อให้เห็นเรื่องปัญญาที่ใช้
ำทรงนำมาตรัสไว้ในชาดก เพื่อ

ปัญญาจริง แต่ก็มีความอื่น ๆ
ปัญญาไม่ถูกเรื่อง หรือฉลาดไม่
ดโทษได้ ส่วนเรื่องที่ ๒ เป็น
ความทุกข์ความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น
วงเขาก็อาจจะถูกเขาลงตอบได้
วอนอย่างจะเข้ตัวนี้ ส่วนคนที่รู้
ธรรม ทำให้หมดปัญหา ทำให้ตน
อนอย่างลงในเรื่องที่สองนั้น

มาๆ มาเล่าให้โยมฟัง จะค่อยๆ
ไปตามลำดับเท่าที่มีโอกาส ให้
ระดับ สำหรับวันนี้ ก็ได้ทั้งเรื่อง
ับเรื่องในชาดกนั้นด้วย ก็ขอ
เร

ปัญญาพาพ้นภัยพาล*

เจริญพร อาตมภาพเคยพูดเรื่องปัญญาไว้ และได้เล่าเรื่อง
อะไรต่างๆ ที่เกี่ยวกับปัญญาหลายครั้งต่อมาก็เล่าออกไปถึงเรื่องอื่นๆ
หลายครั้งแล้วเหมือนกัน คิดว่าคราวนี้จะวกกลับมาหาเรื่องปัญญา
อีกที โดยเล่าเรื่องตัวอย่างประกอบเกี่ยวกับการใช้ปัญญา คือว่า
ปัญญานั้นใช้งานได้หลายระดับ ทั้งในระดับความเป็นอยู่ประจำวัน
การทำธุรกรรม และการเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้อื่น คราวนี้ ก็จะ
เอาตัวอย่างที่เกี่ยวกับการใช้งานในชีวิตประจำวันมาเล่าอีก เป็น
เรื่องประเภทนิทานชาดก แสดงถึงการใช้ปัญญาเพื่อจะเอาชีวิตให้
รอด ด้วยการรู้จักแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

มีนิทานชาดกเรื่องหนึ่ง เล่าเรื่องนก ๒ ชนิด คือ นกเหยี่ยว กับ
นกมูลไถ นกมูลไถ เป็นนกเล็กๆ ชนิดหนึ่ง ซึ่งหากินอยู่ตามท้องนา
เป็นนกที่เป็นเหยื่อของเหยี่ยวของกาได้ เรื่องนั้นเล่าว่า

วันหนึ่ง ขณะที่นกมูลไถหากินอยู่ในท้องนา เหยี่ยวตัวหนึ่งได้
มาโฉบเฉี่ยวเอาไป นกมูลไถนั้นได้รับความทุกข์เป็นอันมาก ระหว่าง

---

* เล่าเมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๒๘

งบินไปอยู่นั้น ก็มองเห็นความ
ที่เป็นสัตว์มีปัญญา ก็คิดแก้ไข
ด้วยปัญญาไหวพริบ จึงแต่ง
เวญบ่นเพื่อว่า “เอ้อ! นี่เราไม่น่า
ก็ไม่เอา ออกมาเที่ยวหากินนอก
ยวเอาไปได้ นี่ถ้าเรายังอยู่ในถีน
างนี้เลย ให้นกอะไรใหญ่กว่านี้
รเราได้” นกมูลไถพูดบ่นเพื่อ

ว่ามากระทบตัวเอง คล้ายๆ ถูก
ากว่าแกอยู่ถีนของแก ฉันจะ
บอกว่า “ฉันก็ว่าอย่างนั้นแหละ
ดูก็ได้แกลองไปอยู่ในถีนของแกสิ
ให้มันรู้ไป แกก็จะได้รอดชีวิต”
ความที่หยิ่งในความสามารถของ
กมูลไถ ก็เอนกมูลไถกลับมา
วในที่ที่นกมูลไถบอกว่าเป็นถีน

าเคยนั้น ก็ยอมขำนาญในที่นั้น
ากินในถีนอื่น เมื่อนกมูลไถไป
จะหลบหลีกเหยี่ยว ให้เหยี่ยว
ก่อนดินใหญ่ๆ ถิ่นหนึ่งที่สูง
เหยี่ยวก็โฉบลงมา พอเหยี่ยว

โฉบลงมาในกลางอากาศ ดิ่งโฉบเข้ามาจนจะถึง นกมูลไถก็หลบ
ลงไปบนชอกดิน ฝ่ายเหยี่ยวตัวใหญ่นั้นโฉบลงมาด้วยกำลังแรงมาก
แรงพุงทำให้ยังไม่ทัน เมื่อไม่มีตัวนกมูลไถอยู่บนก่อนดินใหญ่ ตัว
ของนกเหยี่ยวนั้นก็เลยลงมาปะทะที่ก่อนดินเต็มที ปรากฏว่าเหยี่ยว
นั้นถึงแก่ความตายด้วยกำลังแรงโฉบพุงลงมาของตนเอง นกมูลไถ
จึงรอดชีวิต

นี่ก็เป็นนิทานชาดก ที่แสดงถึงคติธรรมในการใช้ปัญญา ถ้า
หากว่ามีสติและใช้ปัญญา ก็อาจจะแก้ไขสถานการณ์ร้ายเฉพาะ
หน้าให้ผ่านพ้นไปได้เหมือนกับนกมูลไถนี้ และในทางตรงข้าม
เหยี่ยวนั้น ก็ด้วยกิเลสของตนเองที่มัวแต่นึกคิดด้วยมานะว่าเขา
ถูกเหยียดหยามตน จึงไม่ได้ใช้ปัญญาพิจารณาว่าอาจจะเป็นอุปาย
ของเขา รู้ไม่เท่าทัน ปลอมยให้กำลังโทสะครอบงำ ก็เลยพาตัวเองไป
ได้รับความทุกข์เดือดร้อนถึงแก่ความตาย นี่ก็เป็นนิทานเรื่องหนึ่งที่
แสดงถึงการใช้ปัญญาในระดับสามัญ

ดังที่อาตมภาพกล่าวมาแล้วว่า การใช้ปัญญานี้ ถ้าใช้ไปใน
ทางที่ไม่ดี ก็กลายเป็นโทษทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น แต่ถ้ารู้จักใช้ ก็
คลี่คลายแก้ปัญหาก็สำเร็จได้ ดังจะเล่าตัวอย่างการใช้ปัญญาอีก
เรื่องหนึ่ง ซึ่งผู้ที่ใช้ปัญญานั้น ก็คงจะมีความสามารถไม่แพ้นก
มูลไถเมื่อไหร่ แต่จะเป็นคุณหรือโทษ ก็แล้วแต่ว่าจะใช้ถูกหรือไม่

มีเรื่องเล่ามาเกี่ยวกับพ่อค้าสองคน เป็นพ่อค้าบ้านนอกกับ
พ่อค้าชาวกรุง พ่อค้าบ้านนอกคนหนึ่งเข้ามาค้าขายในกรุง นำเอา
ผลไม้มาฝากไว้ที่บ้านของพ่อค้าชาวกรุง จำนวน ๕๐๐ อัน เมื่อ
ฝากไว้แล้วก็ไปทำธุระอย่างอื่น ต่อมาเป็นเวลานาน ก็กลับมาที่

บ้านของพ่อค้าชาวกรุงนั้น เพื่อทวงเอาผลไม้กลับคืน จะได้เอาไป
ค้าขายต่อ ฝ่ายพ่อค้าชาวกรุงนั้นได้นำเอาผลไม้ ๕๐๐ อัน ไปขาย
เอาเงินหมดแล้ว เมื่อเขามาทวงตัวเองก็ไม่มีจะให้ นึกอะไรไม่ทันก็
เลยบอกว่า “หนูมันกินหมดแล้ว หนูกินผลไม้หมด”

ฝ่ายพ่อค้าชาวบ้านนอก เมื่อเขาบอกว่าอย่างนั้นก็ไม่ว่าจะทำ
อย่างไร ก็ของมันไม่มีจะให้แล้ว ก็หมดทาง แต่คิดค้นอยู่ในใจว่า
จะต้องหาทางแก้เผ็ด วันหนึ่งจึงมาชวนลูกชายเล็กๆ ของพ่อค้าชาว
กรุงไปเที่ยวเล่น บอกว่า จะพาไปอาบน้ำ ไปเล่นน้ำในแม่น้ำ พอไป
แล้ว ก็กลับมาคนเดียว ฝ่ายพ่อค้าชาวกรุงก็ถามว่า “อ้าว! ลูกฉัน
ไปไหนล่ะ ไม่เห็นกลับมาด้วย” พ่อค้าบ้านนอกก็ตอบว่า “โอ้! ต้อง
เสียใจด้วย ระหว่างที่ผมไปอาบน้ำ เล่นน้ำอยู่นั้นนะ ลูกของคุณถูก
เหยี่ยวฉวยไป” วา่งั้น ฝ่ายพ่อค้าชาวกรุงก็ค้านขึ้นว่า “เป็นไปไม่ได้
ลูกฉันตัวแค่นี้ เหยี่ยวมันจะมาฉวยไปได้ยังไง เหยี่ยวมันตัวเล็กนิด
เดียว” พ่อค้าชาวบ้าน ก็ว่า “ไม่ทราบสิครับ เหยี่ยวมันฉวยไปแล้ว
ผมก็ทำอะไรไม่ได้”

พ่อค้าชาวกรุงก็เลยไปฟ้องเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ที่สมัยนั้นเขา
เรียกว่า มหาอำมาตย์ คือเจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมนั่นเอง ให้ช่วย
ตัดสินคดี เล่าให้ฟังว่า นายคนนี้พาลูกของตนไปอาบน้ำ แล้วก็
ทำให้ลูกของตนหายไป เขาบอกว่าเหยี่ยวฉวยเอาไปซึ่งเป็นไปไม่ได้
ขอให้ช่วยตัดสินด้วย ฝ่ายพ่อค้าชาวบ้านก็เล่าให้ฟังบ้างว่า “ผมก็
เคยได้นำเอาผลไม้ ๕๐๐ อัน มาฝากไว้ที่บ้านของพ่อค้าชาวกรุงคนนี้
เสร็จแล้วเขาก็ทำหายหมด ก็คงจะโกงเอาไปนั้นแหละ แล้วเขาก็
บอกว่าถูกหนูกินหมด ผมก็ขอให้ท่านช่วยตัดสินคดีให้ด้วย”

ฝ่ายอำมาตย์นั้นก็รู้เท่าทันว่า
ถ้าหากว่าพ่อค้าคนแรกโกงเขาไป
ไม่ได้ ฝ่ายนี้เขาก็ทำโดยอ้างสิ่งที่เร
“เออ! ถ้าหากว่าหนูมันกินผลไม้
เหมือนกัน เพราะฉะนั้น ท่านจงเอ
เอาลูกมาคืนท่านเอง” พ่อค้าชาว
ต้องไปซื้อหาผลไม้เอากลับมาคืน
ค้าชาวบ้านนอกนั้นจึงนำเด็กมาคืน

นี่ก็เป็นเรื่องของการใช้ปัญญา
นี่ก็คือผู้ตัดสินคดี ซึ่งจะต้องรู้เท่า
คดีให้ได้ผลโดยยุติธรรม นี่ก็เป็น
ท่านเล่าไว้มากมายหลายเรื่อง เพื่
คดีธรรมต่างๆ เพื่อสอนให้คนเร
แก้ตนเอง เช่น ในการแก้ปัญหา
แก่ผู้อื่น ในการช่วยเหลือสงเคราะห์
โทษหรือเบียดเบียนกัน

อาตมภาพคิดว่า วันนี้
หนึ่งของเรื่องคุณธรรมในหัวข้อ
ยุติเพียงเท่านี้ เจริญพร

วงเอาผลไม้กลับคืน จะได้เอาไป
ฉันเอาผลไม้ ๕๐๐ อัน ไปขาย
ตัวเองก็ไม่มีจะให้ นึกอะไรไม่ทันก็
นึกกินผลไม้หมด”

โอเขาบอกว่าอย่างนั้นก็ไม่รู้จะทำ
หมดทาง แต่คิดแค่นอยุ่ในใจว่า
ชวนลูกชายเล็กๆ ของพ่อค้าชาว
กบฏไป เล่นน้ำในแม่น้ำ พอไป
ชาวกรุงก็ถามว่า “อ้าว! ลูกฉัน
ค้าบ้านนอกก็ตอบว่า “โอ้! ต้อง
เล่นน้ำอยู่นั่นละ ลูกของคุณถูก
ชาวกรุงก็ค้านขึ้นว่า “เป็นไปไม่ได้
ไปได้ยังไง เขี่ยมันตัวเล็กนิด
นิดชิครับ เขี่ยมันเฉี่ยวไปแล้ว

หน้าที่บ้านเมือง ที่สมัยนั้นเขา
ที่ศาลยุติธรรมนั่นเอง ให้ช่วย
พาลูกของตนไปอาบน้ำ แล้วก็
เขี่ยเฉี่ยวเอาไปซึ่งเป็นไปไม่ได้
บ้านก็เล่าให้ฟังบ้างว่า “ผมก็
ไว้ที่บ้านของพ่อค้าชาวกรุงคนนี้
โก่งเอาไปนั่นแหละ แล้วเขาก็
ช่วยตัดสินคดีให้ด้วย”

ฝ่ายอำมาตย์นั้นก็รู้เท่าทันว่า อันนี้ต้องเป็นเรื่องโก่งกันแน่ๆ
ถ้าหากว่าพ่อค้าคนแรกโก่งเขาไป โดยใช้อุบาย บอกในสิ่งที่เป็นไป
ไม่ได้ ฝ่ายนี้เขาก็ทำโดยอ้างสิ่งที่เป็นไปไม่ได้เหมือนกัน ก็เลยบอกว่า
“เออ! ถ้าหากว่าหนูมันกินผลไม้ได้ เขี่ยมันก็เฉี่ยวเด็กไปได้
เหมือนกัน เพราะฉะนั้น ท่านจงเอาผลไม้มาคืนเขาเสียเถิด เขาก็จะ
เอาลูกมาคืนท่านเอง” พ่อค้าชาวกรุงก็เลยหมดทางไป ต้องยินยอม
ต้องไปซื้อหาผลไม้เอากลับมาคืน หรือชดใช้ค่าเสียหาย แล้วพ่อ
ค้าชาวบ้านนอกนั้นจึงนำเด็กมาคืนให้ เรื่องก็จบลงไป

นี่ก็เป็นเรื่องของการใช้ปัญญา การใช้ปัญญาที่สำคัญในกรณี
นี้ก็คือผู้ตัดสินคดี ซึ่งจะต้องรู้เท่าทันว่าอะไรเป็นอะไร เพื่อจะตัดสิน
คดีให้ได้ผลโดยยุติธรรม นี่ก็เป็นตัวอย่างต่างๆ ซึ่งในนิทานชาดก
ท่านเล่าไว้มากมายหลายเรื่อง เพื่อแสดงถึงการใช้ปัญญา พร้อมทั้ง
คติธรรมต่างๆ เพื่อสอนให้คนเราใช้ปัญญาในทางที่เป็นประโยชน์
แก่ตนเอง เช่น ในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็นต้น และทำประโยชน์
แก่ผู้อื่น ในการช่วยเหลือสงเคราะห์ ไม่ใช่ไปในทางเสียหายเป็น
โทษหรือเบียดเบียนกัน

อาตมภาพคิดว่า วันนี้ ก็ได้เล่านิทานประกอบไว้เป็นส่วน
หนึ่งของเรื่องคุณธรรมในหัวข้อว่าปัญญา พอสมควรแก่เวลา ก็ขอ
ยุติเพียงเท่านี้ เจริญพร

ปัญญาแก้กลโกง*

รายการเล่าเรื่องให้โยมฟังวันนี้ จะขอย้อนกลับไปพูดเรื่องปัญญาอีก เรื่องปัญญาดอนนี้ก็ยังจะพูดถึงปัญญาในระดับสามัญ คือการใช้งานใช้ประโยชน์ในกิจธุระต่างๆ ไป และวันนี้ก็จะเอาเรื่องชาดกมาเล่าอีกสักเรื่องหนึ่ง จะให้เห็นว่าเขาใช้ปัญญาอย่างไร และปัญญานั้นช่วยให้เป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหา ในการดำเนินชีวิต ในการทำธุรกิจอย่างไร ท่านเล่าว่า

นานมาแล้ว มีสหยาคุหนึ่ง คนหนึ่งชื่อฉลาด อีกคนหนึ่งก็บังเอิญชื่อคล้ายๆ กัน แต่ยาวกว่านิดหนึ่งชื่อว่า นายยอดฉลาด ฉลาด กับ ยอดฉลาด บังเอิญมาเป็นเพื่อนกัน อยู่มาสหายสองคนนี้ก็เกิดคิดทำการค้าขายด้วยกัน การค้าขายในสมัยโบราณนั้น เขาใช้วิธีเดินทางด้วยกองเกวียน สองคนนี้ก็จัดการซื้อพาหนะ ซื้อเกวียน ซื้อโคมา ทำเป็นอย่างกองคาราวานขึ้น เขาเรียกว่ากองเกวียน ไปค้าขายต่างเมือง แล้วทั้งสองคนก็ได้ดำเนินการค้าขายกันมาแบบเป็นหุ้นส่วน โดยแบ่งผลกำไรกัน

---

* เล่าเมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๒๘

ในการเดินทางคราวหนึ่ง ก็เดินทางกลับมายังเมืองของตน สมัยโบราณก็ยังเป็นป่า หรือคอสองคนก็มาคิดกันว่า “เออ! เราจะกันดีกว่า”

เมื่อคำนวณดู คิดกันไปติดกลังกันไม่ได้ เกิดปัญหาขึ้น คำนวณว่าใครลงทุนอะไรเท่าไร มากได้น้อย ก็เอาสิ่งเหล่านั้นมาคิด

นายฉลาดนั้นไม่ว่าอะไร แต่นายยอดฉลาดไม่ยอม บอกว่าเถียงกันมา นายยอดฉลาดไม่รู้จะอ้างอะไร แก่นะชื่อฉลาดเฉยๆ ฉันทึ่มนายฉลาดก็ควรจะได้ ๒ ส่วน เพราะติดกลังกันไม่ได้ ฝ่ายนายฉลาดก็ไม่

นายยอดฉลาดก็เลยคิดหติดกลังกันไม่ได้ให้เทวดาท่านตัดสินจะไปถามรุกขเทวดากัน ยอดฉลาดใหญ่ไว่ก่อน เป็นการเตรียมการจึงให้พ่อตาของตัวเข้าไปอยู่ในโพพ่อดาปลอมตัว ปลอมเสียงเป็นฉลาดไปที่ต้นไม้ ไปถามรุกขเทวดา

เมื่อไปถึงแล้ว สองคน

โกลโกง*

วันนี้ จะขอย้อนกลับไปพูดเรื่อง
จะพูดถึงปัญหาในระดับสามัญ
ทั่วๆ ไป และวันนี้ก็จะเอาเรื่อง
เห็นว่าเขาใช้ปัญญาอย่างไร และ
ารแก้ปัญหา ในการดำเนินชีวิต

คนหนึ่งชื่อฉลาด อีกคนหนึ่ง
ว่านิคหนึ่งชื่อว่า นายยอดฉลาด
มเพื่อนกัน อยู่มาสหายสองคนนี้
ค้าขายในสมัยโบราณนั้น เขาใช้
นี้ก็จัดการซื้อพาหนะ ซื้อเกวียน
ขึ้น เขาเรียกว่ากองเกวียน ไป
ดดำเนินการค้าขายกันมาแบบ

ในการเดินทางคราวหนึ่ง เมื่อไปค้าขายต่างเมืองเสร็จแล้ว
ก็เดินทางกลับมายังเมืองของตน เมื่อมาถึงตัวเมืองอยู่นอกเมือง
สมัยโบราณก็ยังเป็นป่า หรือคล้ายๆ ป่า ก็หยุดพักกองเกวียน
สองคนก็มาคิดกันว่า “เออ! เราจะเข้าเมืองอยู่แล้ว มาแบ่งผลกำไร
กันดีกว่า”

เมื่อคำนวณดู คิดกันไปคิดกันมา เพื่อแบ่งผลกำไรกัน ก็
ตกลงกันไม่ได้ เกิดปัญหาขึ้น แทนที่จะแบ่งเท่าๆ กัน ก็ต้อง
คำนวณว่าใครลงทุนอะไรเท่าไร หรือใครทำผลประโยชน์อะไรได้
มากได้น้อย ก็เอาสิ่งเหล่านั้นมาคิดในการที่จะแบ่งผลกำไรด้วย

นายฉลาดนะไม่ว่าอะไร ก็คิดว่าควรแบ่งให้เท่าๆ กัน
แต่นายยอดฉลาดไม่ยอม บอกว่า ฉันควรจะได้มากกว่า เถียงกันไป
เถียงกันมานายยอดฉลาดไม่รู้จะอ้างเหตุผลอะไรในที่สุดก็เลยบอกว่า
แก่นะชื่อฉลาดเฉยๆ ฉันนี่มันยอดฉลาด ฉลาดได้ส่วนหนึ่งยอด
ฉลาดก็ควรจะได้ ๒ ส่วน เพราะชื่อมันยอด มันฉลาดกว่า แต่ก็
ตกลงกันไม่ได้ ฝ่ายนายฉลาดก็ไม่ยอม

นายยอดฉลาดก็เลยคิดหาอุบายเอาอย่างนี้ดีกว่า เรา ๒ คน
ตกลงกันไม่ได้ให้เทวดาท่านตัดสิน ต้องไปหารุกขเทวดาที่ต้นไม้ใหญ่
จะไปถามรูกขเทวดากัน ยอดฉลาดคิดอุบายขึ้นแล้ว ก็ไปหาต้นไม้
ใหญ่ไว้ก่อน เป็นการเตรียมการ ก็ไปเจอต้นไม้ใหญ่ที่มีโพรงกว้าง
จึงให้พ่อตาของตัวเองเข้าไปอยู่ในโพรงของต้นไม้ นั้น ชักซ้อมกันไว้ให้
พ่อตาปลอมตัวปลอมเสียงเป็นรูกขเทวดา แล้วก็มาชวนเอานาย
ฉลาดไปที่ต้นไม้ ไปถามรูกขเทวดานั้น

เมื่อไปถึงแล้ว สองคนนั้นก็บนบานกราบไหว้ แล้วก็เล่า

เรื่องให้รูกขเทวดาฟังว่า เรื่องราวมันเป็นอย่างนี้ๆ ข้าพเจ้าสองคนนี้ทำการค้าขายแบ่งผลประโยชน์ ตกลงกันไม่ได้ จึงมาขอให้รูกขเทวดาท่านช่วยตัดสินตามเรื่องราว เหตุผลที่กล่าวมา พอเล่าเรื่องจบถามรูกขเทวดาแล้ว รูกขเทวดาก็ตอบลงมาว่า เจ้าสองคนนี้นะ คนหนึ่งมันซื้อฉลาดเฉยๆ อีกคนหนึ่งมันซื้อยอดฉลาด เจ้าฉลาดนี้ควรจะได้หนึ่งส่วน เจ้ายอดฉลาดควรได้สองส่วน ก็ต้องแบ่งเป็น ๓ ส่วน ให้นายฉลาด ๑ ส่วน ให้นายยอดฉลาด ๒ ส่วน

ฝ่ายนายฉลาดก็คิดสงสัย ใช้ปัญญาพิจารณาว่า อาจจะมีการใช้อุบายหรือเป็นกลอะไรสักอย่าง ก็เลยคิดจะทดสอบรูกขเทวดา จึงไปเอากิ่งไม้ใบหญ้ามาสุมที่โคนต้นไม้ขึ้น แล้วก็จุดไฟขึ้น ฝ่ายรูกขเทวดาพลอมนั้นโดนร้อนเข้า ทนไม่ไหว ก็เลยออกจากโพรงต้นไม้ ปีนต้นไม้ขึ้นไป แล้วกระโดดตุบลงมา กลอุบายก็เลยแตก รู้กันว่าเป็นรูกขเทวดาตัวปลอม

เมื่อรู้ว่าเป็นรูกขเทวดาตัวปลอม เพราะจับได้แล้ว นายยอดฉลาดก็ต้องยอม ผลสุดท้ายก็เลยแบ่งผลกำไรเท่าๆ กันทั้งสองฝ่าย เรื่องก็จบลงด้วยดี

เรื่องนี้ แสดงให้เห็นถึงการใช้ปัญญาของนายฉลาด ตอนต้นนายยอดฉลาดใช้ปัญญาก่อน ใช้ปัญญาในทางไม่ดี คือไปคิดกลอุบายหลอกหลวงเขา โดยกะจะเอาเปรียบ แต่ก็ไม่สำเร็จ เพราะว่าคนอื่นเขาก็มีปัญญาเหมือนกัน ส่วนนายฉลาดนั้นก็เป็นคนมีปัญญา รู้จักสงสยในสิ่งที่ควรสงสย ไม่ใช่ศรัทธาเรื่อยไป ถ้าหากมีแต่ศรัทธาอย่างเดียวก็เชื่อรูกขเทวดา ก็อาจจะยอมไปตามนั้น แต่เพราะรู้จักใช้ปัญญา รู้จักสงสย จึงตรวจสอบให้แน่ชัดเสียก่อน ก็

เลยแก้ปัญหาทำให้เรื่องสิ้นสุดลงด้วยกันทั้งสองฝ่าย

เรื่องนี้ก็เป็นคติอย่างหนึ่ง ใช้ปัญญาในการเอาเปรียบหลอกดีที่ว่า ไม่ควรจะให้ศรัทธาชักจูงไป ต้องใช้ปัญญาพิจารณา เมื่อรู้จักทำให้เกิดผลดีขึ้น นำความสุขและ

ขอโอกาสชี้แจงนิดหน่อย นายฉลาดมีชื่อว่าบัณฑิต นายยอดตรงๆ ก็คงว่า นายบัณฑิต กับบัณฑิต หรือนายบัณฑิตเลยเถิดชื่อไป จึงแปลเป็นไทยง่ายๆ ว่า

วันนี้อาตมภาพได้เล่าประกอบในคุณธรรมข้อปัญญา โยมท่านนี้ เจริญพร ฯ

มันเป็นอย่างนี้ๆ ข้าพเจ้าสองคน
ตกลงกันไม่ได้ จึงมาขอให้รูกข
เหตุผลที่กล่าวมา พอเล่าเรื่องจบ
ตอบลงมาว่า เจ้าสองคนนี้นะ คน
มันซื่อ ยอดฉลาด เจ้าฉลาดนี้ควร
ดีสองส่วน ก็ต้องแบ่งเป็น ๓ ส่วน
ฉลาด ๒ ส่วน

ใช้ปัญญาพิจารณาว่า อาจจะมี
บ้าง ก็เลยคิดจะทดสอบรูกขเทวดา
ต้นไม้นั้น แล้วก็จุดไฟขึ้น ฝ่าย
อันไม่ไหว ก็เลยออกจากโพรงต้น
ลงมา กลอุบายก็เลยแตก รู้กัน

ปลอม เพราะจับได้แล้ว นายยอด
แบ่งผลกำไรเท่าๆ กันทั้งสองฝ่าย

ใช้ปัญญาของนายฉลาด ตอนต้น
ปัญญาในทางไม่ดี คือไปคิดกล
เปรียบ แต่ก็ไม่สำเร็จ เพราะว่า
นายฉลาดนั้นก็เป็นคนมีปัญญา
ซื่อสัตย์เรื่อยไป ถ้าหากมีแต่
ก็อาจจะยอมไปตามนั้น แต่
ตรวจสอบให้แน่ชัดเสียก่อน ก็

เลยแก้ปัญหาทำให้เรื่องสิ้นสุดลงด้วยดี ทำให้ได้รับความยุติธรรม
ด้วยกันทั้งสองฝ่าย

เรื่องนี้ก็เป็นคติอย่างหนึ่ง เป็นคติทั้งในทางร้ายที่ว่า ไม่ควร
ใช้ปัญญาในการเอาเปรียบหลอกลวงเขา และก็เป็นตัวอย่างในทาง
ดีที่ว่า ไม่ควรจะให้ศรัทธาซุกงูไปอย่างเดียว โดยไม่ใช้ปัญญา แต่
ต้องใช้ปัญญาพิจารณา เมื่อรู้จักใช้ปัญญาพิจารณาด้วยดีแล้ว ก็
ทำให้เกิดผลดีขึ้น นำความสุขและการพ้นจากปัญหามาสู่ตน

ขอโอกาสชี้แจงนิดหน่อยว่า ตามเรื่องเดิมในภาษาบาลี
นายฉลาดมีชื่อว่าบัณฑิต นายยอดฉลาด ชื่อว่า อติบัณฑิต ถ้าแปล
ตรงๆ ก็คงว่า นายบัณฑิต กับนายบัณฑิตยิ่งกว่า หรือนายเหนือ
บัณฑิต หรือนายบัณฑิตเลยเถิด แต่จะแปลอย่างนั้น ก็จะยาวเกิน
ชื่อไป จึงแปลเป็นไทยง่ายๆ ว่า นายฉลาด กับ นายยอดฉลาด

วันนี้อาตมภาพได้เล่าเรื่องเบาๆ สมอง พอเป็นเครื่อง
ประกอบในคุณธรรมข้อปัญญา ก็พอสมควรแก่เวลา ขออนุโมทนา
โยมท่านนี้ เจริญพร ๕

ปัญญาพาสู่สุข*

เจริญพร รายการเล่าเรื่องให้โยมฟังวันนี้ มาพอดีกับจะมีการถวายพจนานุกรมแด่ในหลวงอาตมภาพก็เลยมานึกถึงเรื่อง ชาดกเกี่ยวกับเรื่องถวายของ รับพระราชทานของ ในทำนองนี้ แต่เป็นเรื่องที่อาจจะซ้ำๆ หน่อย ก็เลยนำมาเล่าให้โยมฟัง และก็เข้ากับหัวข้อธรรมที่กำลังพูดอยู่ด้วย คือเรื่องปัญญา ในชาดกนี้ก็เป็นเรื่องการใช้ปัญญาเหมือนกัน ก็ขอนำเรื่องเบาๆ มาเล่าอีกเรื่องหนึ่ง ท่านเล่าว่า

ในอดีตกาลนานมาแล้ว เมื่อครั้งพระเจ้าพรหมทัต ครองราชสมบัติในกรุงพาราณสี พระโพธิสัตว์ได้เสด็จอุบัติเป็นลูกของพราหมณ์คนหนึ่ง พราหมณ์นี้เป็นคนยากจนมาก ทำอาชีพไถนา แต่เขาก็มีความเพียรพยายามดี และอุทิศสัจจะเลี้ยงลูกอย่างดี ลูกคือพระโพธิสัตว์นี้ชื่อ โสมทัต โสมทัตได้เล่าเรียนศึกษาวิชาการจนกระทั่งจบ แล้วก็ได้เข้ารับราชการ เมื่อรับราชการก็เจริญก้าวหน้ารุ่งเรืองมาก จนกระทั่งได้มียศมีตำแหน่งสูง ได้เป็นคนโปรดของพระเจ้าอยู่หัว

* เล่าเมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๒๘

คราวหนึ่ง โสมทัตมาเยี่ยมพ่อพูดขึ้นมาว่า “นี่นะ โสมทัต แล้ว เป็นคนโปรดของพระเจ้าอยู่หัวในหลวงสักครั้งสิ” โสมทัต ก็ไปเข้าเฝ้าในหลวงสักทีหนึ่ง แต่พ่อนั้นก็อะไรขึ้นมาได้กับ

พระเจ้าแผ่นดินสักทีก็ให้มันได้อะไรหนึ่งมันตายเสียตัวหนึ่ง เราจะได้มาเข้าคู่กันให้มันครบ” โสมทัตก็เลยในหลวงเฉยๆ นี่ มันก็ไม่ค่อยชอกชังอยู่ เอาอย่างนี้ดีกว่า ไก่กลอนให้พ่อ ท่องไว้แล้วก็เอาไปเป็นโคลงอย่างนี้ละก็ไม่น่าเกลียด

ฝ่ายท่านพราหมณ์ไม่รู้
“เอ้อ! ข้าก็พูดไม่เป็นหรอก
สอนหน่อยก็แล้วกัน” โสมทัตก็
ก็คือโคลงฉันท์กาพย์กลอนนี่เอง
“โคของข้าพระพุทธเจ้า
บัดนี้ ตัวหนึ่งตายไป ขอรับพระ

โสมทัตแต่งให้แล้วก็มอ
ก็ไม่รู้หนังสือด้วย จึงให้ลูกสอน
เพื่อความแน่ใจ ตัวเองก็ไม่เคย
และขอเวลาลูก ปลอ่ยให้ลูก

าสุสุข*

ให้โยมฟังวันนี้ มาพอดีกับจะมี
ภาพก็เลยมานึกถึงเรื่อง ซาดก
ทานของ ในทำนองนี้ แต่เป็น
มาเล่าให้โยมฟัง และก็เข้ากับ
ของปัญญา ในซาดกนี่ก็เป็นเรื่อง
เรื่องเบาๆ มาเล่าอีกเรื่องหนึ่ง

อีกครั้งพระเจ้าพรหมทัต ครอง
รัฐได้เสด็จอุบัติเป็นลูกของ
นยาจนมาก ทำอาชีพไถนา
อุตสาหกรรมเลี้ยงลูกอย่างดี ลูกคือ
ได้เล่าเรียนศึกษาวิชาการจน
มีรับราชการก็เจริญก้าวหน้า
น่งสูง ได้เป็นคนโปรดของพระ

คราวหนึ่ง โสมทัตมาเยี่ยมพ่ออีกตามที่เคยมาเยี่ยม คราวนี้
พ่อพูดขึ้นมาว่า “นี่นะ โสมทัต เดี่ยวนี้ลูกก็ไปเข้ารับราชการจนได้ดี
แล้ว เป็นคนโปรดของพระเจ้าอยู่หัวนี่ ลองหาโอกาสให้พ่อเข้าไป
เฝ้าในหลวงสักครั้งสิ” โสมทัต ก็บอกว่า “เออสิ พ่อ ผมจะพาพ่อ
ไปเข้าเฝ้าในหลวงสักทีหนึ่ง แต่พ่อต้องเตรียมตัวไว้นะ”

พ่อนึกอะไรขึ้นมาได้ก็บอกว่า “เอ้อ! ไหนๆ จะไปเข้าเฝ้า
พระเจ้าแผ่นดินสักทีก็ให้มันได้อะไรสักหน่อย พอดีนะ วัวที่พ่อใช้ไถ
นาตัวหนึ่งมันตายเสียตัวหนึ่ง เราไปขอพระเจ้าอยู่หัวมาอีกตัวหนึ่ง
จะได้มาเข้าคู่กันให้มันครบ” โสมทัตก็บอกว่า “ตกลง แต่ว่าจะไป
ขอในหลวงเฉยๆ นี่ มันก็ไม่ค่อยดี พ่อไปครั้งนี้ครั้งแรก อีกอีกจะไป
ขอก็ยังไม่วาย เอาอย่างนี้ดีกว่า ให้มีชิ้นเซ็งหน่อย ผมจะแต่งเป็นโคลง
กลอนให้พ่อ ท่องไว้แล้วก็เอาไปว่าไว้ในหลวงฟัง ถ้าว่าเป็นกลอน
เป็นโคลงอย่างนี้ละก็ไม่น่าเกลียด”

ฝ่ายท่านพราหมณ์ไม่รู้หนังสือ ไม่เคยเล่าเรียนเลยก็บอกว่า
“เอ้อ! ข้าพเจ้าก็พูดไม่เป็นหรอก คำราชาศัพท์อะไรต่างๆ นี่ ลูกช่วย
สอนหน่อยก็แล้วกัน” โสมทัตก็เลยแต่งเป็นคาถา คาถาภาษาบาลี
ก็คือโคลงฉันทกาวยกลอนนี่เอง โสมทัตแต่งให้พ่อท่องว่า

“โคของข้าพระพุทธเจ้าคู่หนึ่ง ข้าพระพุทธเจ้าใช้ไถนาทุกวัน
บัดนี้ ตัวหนึ่งตายไป ขอรับพระราชทานอีกตัวหนึ่ง จะได้ไปเข้าคู่กัน”

โสมทัตแต่งให้แล้วก็มอบให้พ่อ พ่อเป็นคนปัญญาทึบ และ
ก็ไม่รู้หนังสือด้วย จึงให้ลูกสอนแล้วก็มาท่องๆ แล้วก็ทบทวนให้แม่นยำ
เพื่อความแน่ใจ ตัวเองก็ไม่เคยเขว้าง ก็ต้องท่องให้แม่นยำที่สุด
และขอเวลาลูก ปลอຍให้ลูกกลับไปรับราชการตามปกติก่อน รอให้

แน่ใจแล้วค่อยพาเข้าเฝ้า ท่องกันมานานทีเดียว จนกระทั่งพราหมณ์นี้ก็แน่ใจว่า เอาละคราวนี้แม่นยำ เข้าเฝ้าได้แน่ ก็เตรียมซักซ้อมวิธีเข้าเฝ้ากันอย่างดีทีเดียว บอกว่าให้เข้าไปยังงั้นๆ พอถึงตอนนั้นแล้วให้ว่าโคลงกลอนนี้ขึ้น

เมื่อถึงวันที่กำหนด โสมทนต์ก็พาพราหมณ์ผู้เป็นพ่อไปเข้าวังเข้าเฝ้าในหลวง ไปเข้าตามพิธีก็เป็นไปด้วยดี จนกระทั่งถึงตอนที่จะว่าคาถาเป็นโคลงกลอน ท่านพราหมณ์นี้ไม่เคยเลยที่จะไปพูดกะในหลวง ก็ประหม่า ประหม่ากว่าลำบาก คาถานั้นก็ท่องไว้อย่างดีแล้ว แต่เวลาเอาเข้าจริงกลับนึกไม่ออกว่าไปได้แต่ตอนแรกก็ท่องออกมาว่า

“โคของข้าพระพุทธเจ้าคู่หนึ่ง ข้าพระพุทธเจ้าใช้ไถนาทุกวัน บัดนี้ตัวหนึ่งตายไป...”

เอ! ตอนนี้ซักนี้ก็ไม่ออก มันเป็นคาถานี้ เป็นคำโคลง ที่นี้ตะกุกตะกักขึ้นมา ก็ยิ่งประหม่า แทนที่จะบอกว่า “ขอรับพระราชทานอีกตัวหนึ่ง จะได้เอาไปเข้าคู่กัน” นึกไม่ทัน ในที่สุดก็เลยจะไปเสียอีกอย่างหนึ่ง กลายเป็นบอกว่า

“...ขอพระองค์รับไว้เสียอีกตัวหนึ่ง จะได้ไปชะด้วยกัน”

ท่านพราหมณ์ว่าอย่างนี้ พระเจ้าแผ่นดินทรงรับฟังก็ทรงทราบ ทรงเข้าใจว่า พราหมณ์นี้คงจะต้องว่าผิดแน่ แต่ก็ทรงพระสรวล แล้วก็หันไปตรัสกะโสมทนต์ว่า “เออ! นี่ ที่บ้านพ่อของโสมทนต์นี้คงจะมีโคมากใช้ไหม?” เป็นการหยอกล้อ

โสมทนต์นั้นเป็นคนฉลาดมีปฏิภาณดี พอในหลวงตรัสมาว่าอย่างนั้น ก็กราบบังคมทูลตอบไปทันทีว่า “ถ้าในหลวงพระราชทานไปก็มีมากพะย่ะค่ะ”

พอโสมทนต์ว่าอย่างนี้ พะทรวงพระสรวลเป็นการใหญ่ ตรัสว่า เอาละ ถ้าอย่างนั้นเราจะพระราชก็เลยโปรดพระราชทานข้าวของมั่งคั่งโคแถมมาเป็น ๑๖ ตัว

พ่อของโสมทนต์แม้จะผิดพาก็ช่วยไว้ จึงได้กลับไปบ้านด้วยราชทานมาเป็นอันมาก เรื่องนี้ก็จบ

ที่เล่ามานี้ เป็นเรื่องของกัลป์จะไปถวายเสีย แต่ข้อที่เป็นกัลป์ร้ายให้กลายเป็นดีได้ โสมทนต์ฉลาดมาก มีปฏิภาณ ปฏิภาณ เฉพาะหน้าได้ทันทั่วทั้งที่ เพราะโสมทนต์เองจะว่าอะไรผิดๆ ถูกๆ แต่โสมทนต์เอาตมภาพ จึงนำมาเล่าอีกเรื่องที่ใช้ปัญญา ให้เห็นว่าการใช้ปัญญาทุกสถานการณ์ แต่ทั้งนี้ ก็ต้องในถ้าใช้อย่างลึงเฝ้าสวนก็กลับเสียในทางที่ติงาม ก็เอามาเล่าเป็นเรื่วันนี้ อาตมภาพคิดว่าเล่าแต่อนุโมทนาโยมเท่านั้น เจริญพร

เกินมานานทีเดียว จนกระทั่ง
นี้แม่นยำ เข้าเฝ้าได้แน่ ก็เตรียม
บอกว่าให้เข้าไปยังนั้นๆ พอถึง

ก็พาพราหมณ์ผู้เป็นพ่อ ไปเข้าวัง
ไปด้วยดี จนกระทั่งถึงตอนที่
พราหมณ์นี้ไม่เคยเลยที่จะไปพูดกะใน
ปาก คาถานั้นก็ท่องไว้อย่างดีแล้ว
ไปได้แต่ตอนแรกก็ท่องออกมาว่า
นี่ ข้าพระพุทธเจ้าใช้ไถนาทุกวัน

วันเป็นคาถา นี้ เป็นคำโคลง ที่นี้
พราหมณ์ที่จะบอกว่า “ขอรับพระราช
” นี่ก็ไม่ทัน ในที่สุดก็เลยจะไป

หนึ่ง จะได้ไปชะด้วยกัน”

พระเจ้าแผ่นดินทรงรับฟังก็ทรง
ต้องว่าผิดแน่ แต่ก็ทรงพระสรวล
นี่ ที่บ้านพ่อของโสมทนต์คงจะ

ภูมิดี พ่อในหลวงตรัสมาว่า
ทันทีว่า “ถ้าในหลวงพระราช

พ่อโสมทนต์ว่าอย่างนี้ พระเจ้าอยู่หัวก็ยิ่งโปรดปรานมาก
ทรงพระสรวลเป็นการใหญ่ ตรัสว่า “เออ! ดี โสมทนต์ เธอฉลาดมาก
เออละ ถ้าอย่างนั้นเราจะพระราชทานสิ่งของให้พ่อเธอเป็นรางวัล”
ก็เลยโปรดพระราชทานข้าวของมากมายให้แก่พ่อของโสมทนต์ รวม
ทั้งโคแถมมาเป็น ๑๖ ตัว

พ่อของโสมทนต์แม้จะผิดหวังแต่ได้อาศัยลูกฉลาดมีปัญญา
ก็ช่วยไว้ จึงได้กลับไปบ้านด้วยความอิ่มเอมใจ ได้รับของพระ
ราชทานมาเป็นอันมาก เรื่องนี้ก็จบลง

ที่เล่ามานี้ เป็นเรื่องของการที่จะไปขอพระราชทานของ แต่
กลับจะไปถวายเสีย แต่ข้อที่เป็นคติก็คือว่า การมีปัญญาจะช่วย
กลับร้ายให้กลายเป็นดีได้ โสมทนต์นี้เป็นพระโพธิสัตว์นะ เป็นคน
ฉลาดมาก มีปัญญา ญาณ ก็คือ การใช้ปัญญาแก้ไขเหตุการณ์
เฉพาะหน้าได้ทันทั่วทั้ง เพราะโสมทนต์มีปัญญา แม้ว่าพ่อของตัวเอง
เองจะว่าอะไรผิดๆ ถูกๆ แต่โสมทนต์ก็แก้ไขกลับกลายเป็นดีไปได้
อาตมภาพ จึงนำมาเล่าอีกเรื่องหนึ่ง เป็นเรื่องประกอบเกี่ยวกับการ
ใช้ปัญญา ให้เห็นว่าการใช้ปัญญานั้น เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ในแทบ
ทุกสถานการณ์ แต่ทั้งนี้ ก็ต้องใช้ปัญญาให้ถูกต้องด้วย อย่างที่ว่า
ถ้าใช้อย่างลึงเฝ้าสวนก็กลับเสียผลประโยชน์ไป อันนี้เป็นตัวอย่าง
ในทางที่ผิดงาม ก็เอามาเล่าเป็นเรื่องประกอบไว้อีกเรื่องหนึ่ง สำหรับ
วันนี้ อาตมภาพคิดว่าเล่าแต่เรื่องโสมทนต์เรื่องเดียวก็พอ ขอ
อนุโมทนาโยมท่านนี้ เจริญพร

เด็กน้อยโพธิสัตว์*

เจริญพร รายการเล่าเรื่องให้โยมฟังวันนี้ ก็จะมีพูดในหัวข้อเรื่องปัญญาอีก และก็จะเป็นเรื่องแทรกแบบเบาๆ สมองอีกเหมือนกัน คือ ปัญหานี้เป็นบารมีอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า เมื่อเป็นพระโพธิสัตว์ก็ต้องบำเพ็ญบารมี ซึ่งมีทั้งหมด ๑๐ ประการ และในบรรดาบารมี ๑๐ ประการนั้น ปัญหานี้ เป็นบารมีข้อที่ ๔ กล่าวคือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา สิบข้อด้วยกัน

ปัญญาบารมีของพระโพธิสัตว์นั้น ที่เป็นเรื่องเด่นก็คือสมัยที่เป็นมโหสถ และมีชาดกเรื่องหนึ่งชื่อว่า มโหสถชาดก อยู่ในทศชาติ หรือที่เราเรียกแบบภาษาชาวบ้านว่า พระเจ้า ๑๐ ชาติ มโหสถชาดกนี้เป็นชาดกที่ยาวมาก วันนี้ อาตมภาพก็จะปรารภเรื่องมโหสถชาดก เอามาพูดสั้นๆ เป็นตัวอย่างประกอบเรื่องเกี่ยวกับการใช้ปัญญา เฉพาะเรื่องนี้เป็นปัญญาของพระโพธิสัตว์ใน

---

* เล่าเมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๒๘

พัฒนาปัญญา

ระหว่างบำเพ็ญบารมี ซึ่งแสดงประกอบสำคัญที่จำเป็นในการที่คุณธรรม ที่ค่อยๆ เจริญเพิ่มพูนขึ้น ก็มีเรื่องเล่ามาว่า

ในอดีตกาลนานมาแล้ว ทั่วทวีป พระนามว่า พระเจ้าวิเทห พระเจ้าวิเทหะนี้ มีบัณฑิตเป็นที่ขนบธรรมเนียมประเพณีในการบิณฑบาตของบัณฑิตทั้ง ๔ มีชื่อว่า

อยู่มาวันหนึ่ง พระเจ้าวิเทห พระสุบิน คือฝัน พระองค์ฝันไปว่า มีกองไฟใหญ่ลุกโพลงอยู่ ๔ มุม กับแสงหิ่งห้อยเกิดขึ้นที่ตรงกลางแสงไฟเล็กๆ นั้นค่อยๆ ลุกโพลสว่างเกินกว่ากองไฟทั้ง ๔ นั้น และ

โพลงจ้าไปหมดทั่วทั้งฟ้าและแผ่นดิน เมื่อตื่นบรรทมแล้ว ก็ทรงฝันร้ายหรือฝันดี เพราะว่าฝันเห็นพระทัย ต่อจากนั้นก็บรรทมไม่หลับ ๔ คนมาเฝ้า บัณฑิตก็ถามว่า พระเจ้าอยู่หัวก็ตรัสว่า จะสบายไม่รู้ว่ามันจะร้ายหรือดี ก็เลยตรัส

บัณฑิตทั้ง ๔ คนก็ทูล

โพธิสัตว์*

งให้โยมฟังวันนี้ ก็จะต้องในหัวข้อ
ทรงแบบเบาๆ สมองอีกเหมือน
นึ่งของพระพุทธเจ้า เมื่อเป็นพระ
มีทั้งหมด ๑๐ ประการ และใน
ญานี้ เป็นบารมีข้อที่ ๔ กล่าวคือ
ะ ขันติ สัจจะ อธิฐาน เมตตา

ตัวนั้น ที่เป็นเรื่องเด่นก็คือสมัย
งชื่อว่า มโหสถชาดก อยู่ในทศ-
วบ้านว่า พระเจ้า ๑๐ ชาติ
วันนี้ อาตมภาพก็จะปรารภ
เป็นตัวอย่างประกอบเรื่องเกี่ยว
ป็นปัญญาของพระโพธิสัตว์ใน

ระหว่างบำเพ็ญบารมี ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ปัญญานั้นเป็นองค์
ประกอบสำคัญที่จำเป็นในการที่จะบรรลุโพธิญาณ และเป็น
คุณธรรม ที่ค่อยๆ เจริญเพิ่มพูนขึ้นไปเรื่อยๆ สำหรับมโหสถชาดกนี้
ก็มีเรื่องเล่ามาว่า

ในอดีตกาลนานมาแล้ว มีพระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่งในชมพู
ทวีป พระนามว่า พระเจ้าวิเทหะ ครองแผ่นดินอยู่ที่เมืองมิลินา
พระเจ้าวิเทหะนี้ มีบัณฑิตเป็นที่ปรึกษาราชการ และเป็นผู้สั่งสอน
ชนบทรรมนิยมประเพณีในการบริหารกิจการแผ่นดินอยู่ ๔ ท่าน
หัวหน้าของบัณฑิตทั้ง ๔ มีชื่อว่า เสนกะ

อยู่มาวันหนึ่ง พระเจ้าวิเทหะ บรรทมหลับไป และได้ทรง
พระสุบิน คือฝัน พระองค์ฝันไปว่า ที่พระลานหลวงของพระองค์นั้น
มีกองไฟใหญ่ลุกโผลงอยู่ ๔ มุม และต่อมาก็มีแสงไฟเล็กๆ เหมือน
กับแสงหิ่งห้อยเกิดขึ้นที่ตรงกลางพระลานนั้น ท่ามกลางกองไฟทั้ง ๔
แสงไฟเล็กๆ นั้นค่อยๆ ลุกโผลงสว่างขึ้นๆ เรื่อยๆ จนในที่สุดก็
สว่างเกินกว่ากองไฟทั้ง ๔ นั้น และสว่างขึ้นไปเรื่อยๆ จนกระทั่งว่า
โผลงจ้าไปหมดทั่วทั้งฟ้าและแผ่นดิน แล้วพระองค์ก็ตื่นบรรทมขึ้นมา

เมื่อตื่นบรรทมแล้ว ก็ทรงวิตกกังวลว่า เอ! ที่เราฝันนั้น มัน
ฝันร้ายหรือฝันดี เพราะว่าฝันเห็นไฟเสียด้วย ไฟลุกมาก ก็ไม่สบาย
พระทัย ต่อจากนั้นก็บรรทมไม่หลับ รอเวลาจนกระทั่งว่าบัณฑิตทั้ง
๔ คนมาเฝ้า บัณฑิตก็ถามว่า พระองค์บรรทมหลับสบายดีหรือ
พระเจ้าอยู่หัวก็ตรัสว่า จะสบายได้อย่างไรละ ฝันเรื่องสำคัญขึ้นมา
ไม่รู้ว่ามันจะร้ายหรือดี ก็เลยตรัสเล่าเรื่องที่ฝันให้ฟัง

บัณฑิตทั้ง ๔ คนก็ทูลทำนายฝันว่า ที่พระองค์ฝันนั้นเป็น

ฝันดี มีความหมายว่า จะมีผู้มีปัญญายิ่งใหญ่เกิดขึ้น กองไฟใหญ่ทั้ง ๔ กองที่มุมพระลานหลวงนั้น ก็คือ ข้าพระองค์ทั้ง ๔ นี้แหละ แต่จะมีคนดีเกิดขึ้น คงจะเกิดขึ้นในวันนี้ ในวันที่พระองค์ฝันนี้แหละ แล้วคนมีปัญญาคนนั้นก็มีความยิ่งใหญ่ล้ำกว่าข้าพระองค์ทั้ง ๔ นี้มากมาย พระเจ้าแผ่นดินก็ทรงดีพระทัย ก็เอาเป็นข้อสังเกตไว้ และรอกาลเวลา

ที่นี่ กล่าวถึงเหตุการณ์ทางด้านความเป็นจริง ที่ใกล้ประตู่เมืองด้านทิศตะวันออก มีหมู่บ้านหมูหนึ่ง ที่หมู่บ้านนั้นมีเศรษฐีท่านหนึ่ง ชื่อว่า สิริวิฑุมกะในเวลานั้นก็พอดีที่บ้านของท่านเศรษฐีนี้ ภรรยาได้ตั้งครรภ์ขึ้น และต่อมาก็ได้คลอดบุตร และเมื่อคลอดบุตรคนนี้ ตามตำนานบอกว่า พระอินทร์มีความดีใจ ต้องการประกาศความยิ่งใหญ่ของเด็กคนนี้ ที่เกิดมาจะมีปัญญามาก ก็ได้หาเอา ขวดยามาใส่มือเด็กคนนี้ เมื่อตอนที่เกิดใหม่ๆ เลย กลายเป็นว่า เด็กคนนี้เกิดมาก็มีขวดยาติดมาด้วย พ่อเศรษฐีอาศัยนิมิตที่ว่าเด็กนี้มียาติดมาด้วย ก็ตั้งชื่อว่าโอสธ แต่เดิมคำว่ามหาเข้าไปด้วยก็เป็น มหาโอสธ รวมกันเป็นมโหสถ มโหสถก็แปลว่ายาวนานใหญ่ หรือ ยาที่มีคุณเป็นอันมาก มีประโยชน์มาก

เด็กขามโหสถนี้เติบโตขึ้นมา จนกระทั่งอายุได้ ๗ ขวบ มีเพื่อนเล่นมากมาย มีความสามารถ มีสติปัญญาสูง คราวหนึ่ง ท่านเศรษฐีเกิดความคิดว่า ที่เด็กๆ มาเล่นกันนี้ ถ้ามีศาลาหลังหนึ่งไว้ก็จะดี ก็ให้ช่างมาสร้าง เมื่อช่างกำลังสร้างอยู่นั้น เด็กคนนี้มีสติปัญญามาก เห็นช่างสร้าง ก็รู้ดีกว่าช่างที่สร้าง กลับไปสอนช่างว่าที่ท่านทำอย่างนั้น ถ้าทำอย่างโน้นจะดีกว่า ก็แนะนำช่าง เมื่อช่าง

ทำตามก็ได้ผลดี และการสร้างศาลาใหญ่ มีที่พักคนเดินทาง แลพยาบาลเป็นต้นด้วย พร้อมทั้งชุดที่รุ่มร่าม ก็คงจะคล้ายๆ เป็นศาลา เพราะเหตุที่เป็นเด็กมีปัญญามาก ปรีक्षा เด็กขามโหสถก็เลยกลาคนไปมาที่ศาลานี้เอามาปรีक्षाความเป็นที่พักผ่อนและคล้ายๆ เป็นที่พัก

ฝ่ายพระเจ้าแผ่นดิน คือ มาได้ ๗ ปีแล้ว ก็ทรงหวนระลึกถึงทรงพระดำริว่าน่าจะหาตัวเด็กคนคงจะมีอะไรแสดงออกมา เพราะสามารถแสดงลักษณะพิเศษของตนไปลองหา ดู ไปค้นหาตัวเด็กขามโหสถก็แยกย้ายกันออกไปในที่

ในบรรดาอำมาตย์ที่ออกทางด้านนี้ และได้มาถึงที่ศาลานี้ ที่นั่นดีมาก ก็ถามคนแคว้นว่า ให้ฟังถึงความอัศจรรย์ของเด็กขามสร้างศาลา อำมาตย์คนนั้นก็เลคนนี้ ก็ถามว่า เขาเกิดเมื่อไร สืบวันเวลาก็ตรงกัน ก็เลยยังมั่นใจเกราบทูลพระเจ้าอยู่หัว ว่าเด็กคน

บุญยิ่งใหญ่เกิดขึ้น กองไฟใหญ่ทั้ง
โอ ข้าพระองค์ทั้ง ๔ นี้แหละ แต่
วันนี้ ในวันที่พระองค์ฝันนี้แหละ
ยิ่งใหญ่ล้ำกว่าข้าพระองค์ทั้ง ๔
ดีพระทัย ก็เอาเป็นข้อสังเกตไว้

แง่ด้านความเป็นจริง ที่ใกล้ประตูละ
มหนึ่ง ที่หมู่บ้านนั้นมีเศรษฐี
นั้นก็พอดีที่บ้านของท่านเศรษฐีนี้
ได้คลอดบุตร และเมื่อคลอดบุตร
ทรมีความดีใจ ต้องการประกาศ
ว่าจะมีปัญญามาก ก็ได้หาเอา
ที่เกิดใหม่ ๆ เลย กลายเป็นว่า
ย พ่อเศรษฐีอาศัยนิมิตที่ว่าเด็ก
แต่เดิมคำว่ามหาเข้าไปด้วยก็เป็น
ผลก็แปลว่ายาวนานใหญ่ หรือ
าก

งา จนกระทั่งอายุได้ ๗ ขวบ มี
รถ มีสติปัญญาสูง คราวหนึ่ง
ๆ มาเล่นกันนี้ ถ้ามีศาลาหลัง
ข้างกำลังสร้างอยู่นั้น เด็กคนนี้มี
กว่าช่างที่สร้าง กลับไปสอนช่าง
นจะดีกว่า ก็แนะนำช่าง เมื่อช่าง

ทำตามก็ได้ผลดี และการสร้างศาลาก็ดำเนินต่อมาจนเสร็จ เป็น
ศาลาใหญ่ มีที่พักคนเดินทาง และมีที่สงเคราะห์ในด้านการรักษา
พยาบาลเป็นต้นด้วย พร้อมทั้งชุดสระโบกขรณีอะไรต่างๆ ให้เป็นที่
ที่รื่นรมย์ ก็คงจะคล้ายๆ เป็นศาลาในปาร์ค หรือในอุทยาน และ
เพราะเหตุที่เป็นเด็กมีปัญญามาก มีคนเชื่อถือมาก มีเรื่องอะไรก็มา
ปรึกษา เด็กชายมโหสถก็เลยกลายเป็นผู้วินิจฉัยเรื่องราวต่างๆ ที่
คนไปมาที่ศาลานี้เอามาปรึกษาความด้วยโดยใช้ศาลานี้เป็นศูนย์กลาง
เป็นที่พักผ่อนและคล้ายๆ เป็นที่ทำงานไปด้วย

ฝ่ายพระเจ้าแผ่นดิน คือ พระเจ้าวิเทโชนั้น เมื่อเวลาผ่าน
มาได้ ๗ ปีแล้ว ก็ทรงหวนระลึกถึงความหลังครั้งที่ได้ทรงพระสุบิน
ก็ทรงพระดำริว่าน่าจะหาตัวเด็กคนนี้ได้แล้ว ถ้าเป็นคนมีปัญญาก็
คงจะมีอะไรแสดงออกมา เพราะเมื่ออายุเด็กถึง ๗ ขวบ จะ
สามารถแสดงลักษณะพิเศษของตนออกมาได้ ก็จึงส่งอำมาตย์ออก
ไปลองหา ดูไปค้นหาตัวเด็กชายที่มีสติปัญญามาก ว่าอยู่ที่ไหน
อำมาตย์ก็แยกย้ายกันออกไปในทิศทางต่างๆ

ในบรรดาอำมาตย์ที่ออกไปสืบค้นเหล่านั้น ก็มีคนหนึ่งมา
ทางด้านนี้ และได้มาถึงที่ศาลานี้ แล้วก็เข้ามาพัก เมื่อเห็นสถานที่
นั้นดีมาก ก็ถามคนแถวนั้นว่า ศาลานี้ใครสร้าง คนแถวนั้นก็เล่า
ให้ฟังถึงความอัศจรรย์ของเด็กชาย ๗ ขวบนี้ ที่เป็นผู้อำนวยการ
สร้างศาลา อำมาตย์คนนั้นก็เลยมีความมั่นใจว่าคงจะต้องเป็นเด็ก
คนนี้ ก็ถามว่า เขาเกิดเมื่อไร สืบได้ความว่า เกิดเมื่อ ๗ ปีมาแล้ว
วันเวลาก็ตรงกัน ก็เลยยิ่งมั่นใจใหญ่ว่าคงจะใช่แน่ๆ จึงนำความไป
กราบทูลพระเจ้าอยู่หัว ว่าเด็กคนนี้เป็นลูกชายของสิริวัฑฒกเศรษฐี

นั่น เป็นคนมีปัญญามาก และอายุก็พอดี ๗ ขวบ ได้แสดงความสามารถให้ปรากฏในการสร้างศาลาหลังใหญ่ซึ่งมีสถานที่ใช้งานเป็นประโยชน์ และมีสิ่งประกอบที่สวยงามรื่นรมย์

พระเจ้าแผ่นดินรับฟังคำกราบทูลรายงานแล้ว ก็ทรงปรึกษากับอำมาตย์บัณฑิตทั้ง ๔ นั้น ตอนที่ บัณฑิตทั้ง ๔ ชักจะเกิดความริษยา ชักจะไม่พอใจเพราะไม่อยากให้ใครมาล้ำหน้ากว่าตน ก็เลยกราบทูลพระเจ้าอยู่หัวว่า “อ้อ ศาลาแค่นี้ใครๆ ก็สร้างได้ ไม่เป็นเครื่องแสดงว่าเป็นบัณฑิตหรอก เพราะฉะนั้นควรจะให้รอไว้ก่อน” พระเจ้าอยู่หัวก็ทรงตกลงว่าจะรอดูต่อไป จึงทรงส่งอำมาตย์กลับไปว่า “เฝ้า! ไปสังเกตดูซิ คอยติดตามพฤติกรรมของเด็กคนนี้ต่อไปว่าจะแสดงความสามารถอย่างไรอีก”

เรื่องราวต่อจากนั้นมา ก็เป็นคำเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ ซึ่งแสดงถึงการใช้สติปัญญาความสามารถของมโหสถนี้ มากมายหลายอย่าง อาตมภาพจะยกมาเล่าเป็นตัวอย่าง เช่นเรื่องหนึ่งว่า

วันหนึ่ง เหยี่ยวตัวหนึ่งบินลงไปเฉี่ยวเอาขึ้นเนื้อที่แขึงของคนขายเนื้อ แล้วก็บินไปในอากาศ พวกเด็กๆ ทั้งหลายในบ้านนอกนี้ชอบไล่คน พอเห็นเหยี่ยวบินคาบเนื้อไปก็พากันวิ่งไล่ เด็กเหล่านั้นวิ่งตามไปตาก็มองดูเหยี่ยวบนอากาศ วิ่งไปก็สะดุดตอไม้บ้าง พลัดลงหลุมบ้าง หกล้มหกหลุก เจ็บเข้าไปตามๆ กัน

ฝ่ายเด็กชาวมโหสถไม่ทำอย่างนั้น ขาวิ่งตามเหยี่ยว แต่หน้าก้มตามองที่แผ่นดิน คือมองดูตามเงาเหยี่ยว ไม่ต้องดูฟ้าเลย วิ่งตามเงาไปเรื่อย พอทันเงา ก็เหยียบทันเงา ก็เอามือปราบเสียงดังพร้อมกับร้องตะโกน เพื่อให้เหยี่ยวปล่อยเหยื่อ เหยี่ยวนั้นได้ยิน

พัฒนาปัญญา

เสียงดังตกใจก็ปล่อยขึ้นเนื้อลงมาเด็กประชาชนที่ได้มาเห็นเหตุการณ์ก็ทึ่งความชื่นชมยินดี นี่ก็เป็นเหตุการณ์ปัญญาของมโหสถ

อีกตัวอย่างหนึ่งวันหนึ่งเจ้าทำงานเหนื่อยแล้วก็ไปนั่งไต่ต้นไม้เมื่อยล้า ก็เลยหลับไป คราวนั้น เจ้าของวัวหลับอยู่ได้โอกาส ก็เลยจูงขึ้นมาเห็นเข้า ก็รีบวิ่งติดตามไป พอ “เฮ้ย! วัวของข้าฯ แกจะมาเอาไปย้ฉันทนอนหลับ ผูกไว้ แกเอาไป” ก็จนกระทั่งมาเจอเด็กชาวมโหสถนี้ซึ่งก็เลยรับอาสาตัดสินให้

เด็กชาวมโหสถก็ถามทั้งสองท่านเอาอะไรให้วัวกิน? ฝ่ายโจรก็ (ขนมอินเดียเขาเรียกว่า กุมมาส) บอกชื่ออาหารที่ดีที่สุด โดยกะว่าดีสมกับที่เป็นเจ้าของ จากนั้นมโหสถบ๊างว่า “เอ! ท่านละ ท่านเอาอะตอบว่า “ข้าพเจ้าเป็นคนจนจะมีเอาหญ้าให้มันกิน”

เด็กชาวมโหสถก็ให้คนข (ต้นไม้ชนิดหนึ่งชื่อประยงค์) แล้ว

อายุก็พอดี ๗ ขวบ ได้แสดงความ
ซาลาหลังใหญ่ซึ่งมีสถานที่ใช้งาน
ที่สวยงามรื่นรมย์

จำกราบทูลรายงานแล้ว ก็ทรง
นั้น ตอนที่ บัณฑิตทั้ง ๔ ชักจะ
จะไม่อยากให้ใครมาล้าหน้ากว่าตน
อ้อ ศาลาแค่นี้ใครๆ ก็สร้างได้ ไม่
ยากเพราะฉะนั้นควรจะให้รอไว้ก่อน”
พูดไปจึงทรงส่งอำมาตย์กลับไปว่า
พฤติกรรมของเด็กคนนี้ต่อไปว่าจะ

เป็นคำเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ ซึ่ง
สามารถของมโหสถนี้ มากมาย
เป็นตัวอย่าง เช่นเรื่องหนึ่งว่า
ลงไปเฉี่ยวเอาชิ้นเนื้อที่เชียงของ
พวกเด็กๆ ทั้งหลายในบ้านนอก
บเนื้อไปก็พากันวิ่งไล่ เด็กเหล่า
อากาศ วิ่งไปก็สะดุดตอไม้บ้าง
เข้าไปตามๆ กัน

อย่างนั้น ขาววิ่งตามเหยี่ยว แต่
ดูตามเงาเหยี่ยว ไม่ต้องดูฟ้าเลย
เหยียบทันเงา ก็เอามือปรบเสียง
ไปพลอยเหยื่อ เหยี่ยวนั้นได้ยิน

เสียงดังตกใจก็ปล่อยชิ้นเนื้อลงมา เด็กขามโหสถก็เอามือรับทันด้วย
ประชาชนที่ได้มาเห็นเหตุการณ์ก็พากันโห่ร้องปรบมือให้ แสดง
ความชื่นชมยินดี นี่ก็เป็นเหตุการณ์ครั้งหนึ่งที่แสดงถึงความมีสติ
ปัญญาของมโหสถ

อีกตัวอย่างหนึ่งวันหนึ่งเจ้าของวัวรายหนึ่งนำวัวออกไปไถนา
ทำงานเหนื่อยแล้วก็ไปนั่งไถ่ต้นไม้ และเพราะความเหน็ดเหนื่อย
เมื่อยล้า ก็เลยหลับไป คราวนั้น พอดีมีโจรมา ๒ คน เห็น
เจ้าของวัวหลับอยู่ได้โอกาส ก็เลยจูงเอาวัวนั้นไป ฝ่ายเจ้าของวัวตื่น
ขึ้นมาเห็นเข้า ก็รีบวิ่งติดตามไป พอทันก็เข้าแย่งวัว ฝ่ายโจรก็บอกว่า
“เฮ้ย! วัวของข้าฯ แกจะมาเอาไปยังงี้” ทางนี้ก็บอกว่า “วัวของฉัน
ฉันนอนหลับ ผูกไว้ แกเอาไป” ก็เถียงกันอยู่อย่างนี้ตกลงกันไม่ได้
จนกระทั่งมาเจอเด็กขามโหสถนี้ ซึ่งมีชื่อเสียงร่ำลือ เด็กขามโหสถ
ก็เลยรับอาสาตัดสินให้

เด็กขามโหสถก็ถามทั้งสองฝ่าย ถามฝ่ายโจรก่อนว่า “เอานี้
ท่านเอาอะไรให้วัวกิน?” ฝ่ายโจรก็บอกว่า “ข้าพเจ้าเอามาเอาขนม
(ขนมอินเดียวเขาเรียกว่า กุมมาส) ให้มันกิน” โจรคิดในใจว่าจะต้อง
บอกชื่ออาหารที่ดีที่สุด โดยกะว่า ต้องพูดให้เห็นว่าได้เลี้ยงวัวอย่าง
ดีสมกับที่เป็นเจ้าของ จากนั้นมโหสถก็หันมาถามเจ้าของวัวที่แท้
บ้างว่า “เอ! ท่านละ ท่านเอาอะไรให้วัวของท่านกิน” เจ้าของวัวก็
ตอบว่า “ข้าพเจ้าเป็นคนจนจะมีอาหารดีๆ อย่างนั้นที่ไหน ข้าพเจ้า
เอาหญ้าให้มันกิน”

เด็กขามโหสถก็ให้คนของตนเอง ไปเอาใบประยงค์มา
(ต้นไม้ชนิดหนึ่งชื่อประยงค์) แล้วก็เอามาตำโขลกเข้า ขยำกับน้ำให้

วักกิน วักกินไปไม่ชนิดนี้แล้วจะอาเจียน ดังนั้น เมื่อวักตัวนี้กินไป ประยงค์เข้าไปแล้ว ก็อาเจียนออกมาเป็นหญ้า เด็กชาวมโหสถก็ให้ประชาชนตัดสินเอง ว่าใครเป็นเจ้าของวักที่แท้จริง ก็เป็นอันได้ ความชัดเจน ประชาชนก็ตัดสินได้ถูกต้อง โดยดูจากประจักษ์พยาน ที่ปรากฏนั้น เจ้าของวักเดิมก็ได้วักกลับคืนไป และเด็กชาวมโหสถก็ได้สั่งสอนโจรว่า ให้ตั้งตนเป็นคนดี ให้กลับตัวเสีย นี่ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่ง ตัวอย่างต่อไปก็เรื่องแย่งลูกกัน

แม่คนหนึ่ง พาลูกของตัวเองไปที่สระน้ำ สระน้ำอย่างดีสมัยก่อนเขาเรียกว่าสระโบกขรณี พอพาไปถึงก็เอาลูกลงอาบน้ำ เสร็จแล้วก็เอาผ้าปูให้ลูกของตัวเอง ลูกยังตัวเล็ก ๆ ยังกินนมอยู่ เสร็จแล้วตัวเองก็ลงไปล้างหน้า ที่นี้ นางยักษิณีคนหนึ่ง อยากจะกินเด็ก ก็แปลงตัวเป็นผู้หญิงเข้ามาใกล้ๆ แล้วทำท่าทำทางแสดงว่าเป็นคน มีความเมตตากรุณา รักเด็ก มาถามแม่เด็กว่า “เออเนี่ย ลูกของคุณใช่ไหม?” แม่เด็กก็บอกว่า “ใช่” นางยักษิณีก็ว่า “แหม น่ารักจังเลยนะ ขออุ้มสักหน่อย” ทางนี้ก็ให้อุ้ม พออุ้มได้ก็เล่นกับเด็กไปสักครูหนึ่งแล้วก็พาหนี พอนางยักษิณีแปลงพาเด็กหนี แม่เด็กก็ตกใจวิ่งไล่ตาม วิ่งไล่ทันแล้วก็ไปยื้อยุดจุดแย่งกัน ฝ่ายนางยักษิณีก็บอกว่า นี่ลูกของฉัน ฝ่ายแม่ก็บอกว่า ลูกของฉัน ต่างคนต่างแย่ง ไม่รู้ว่าลูกของใครแน่ เรื่องก็ไปถึงเด็กชาวมโหสถอีกตามเคย

เด็กชาวมโหสถ ก็เลยช่วยตัดสิน แต่ขอความยินยอมก่อนว่า “เออานะ ถ้าท่านยอมรับ ข้าพเจ้าจะตัดสินให้” เขาก็ยอมรับ เด็กชาวมโหสถก็ขีดเส้นลงที่พื้นดินเส้นหนึ่ง แล้วก็เอาเด็กวางที่ตรงกลางเส้นนั้นบอกว่า “เฮ้! ท่านทั้งสองดิ่งกัน ใครดิ่งชนะก็เป็นแม่”

ก็ให้แม่จับทางเท้า และนางยักษิณีและนางยักษิณีนั่นไม่คิดถึงอะไรทั้งสิ้น การจะเอาไปกิน พอจุดกันแรงๆ แล้วพอเด็กร้องให้จ้าขึ้นมา ฝ่ายแม่นั้นมีก็หัวใจแทบจะแตก ก็ทนไม่ไหว ต่อ

พอแม่ปล่อย ยืนร้องให้ เด็กพอได้ยินดังนี้นางยักษิณีก็จะเอามโหสถก็บอกว่าหยุดก่อนๆ เดี๋ยวแล้วมโหสถก็ถามประชาชนว่า “ผู้หญิง คนไหนจะใจอ่อนต่อลูกม ประชาชนก็บอกว่า “แม่สิ แม่ก็ยี้” “นี่แสดงว่า คนที่ยอมปล่อยนี้เป็นแม่” แม้ว่าอยากจะได้ลูกก็จริงแต่กลัวลูกทนไม่ไหวที่จะให้ลูกเจ็บปวด” ในที่สุดก็ยอมรับว่า ตนเองเป็นฝ่ายมาลัก

ต่อมาก็มีเรื่องอื่นอีก อาคราวนี้ พระเจ้าแผ่นดินต้องการชาวมโหสถนี้จะมีปัญญาจริงหรือไม่ได้ไม่ตะเคียนมาก่อนหนึ่ง ก็ให้เขาดั้นปลายไม่ออก ทำเป็นท่อนยาว ส่งไปให้คนทั้งหมู่บ้านเลย บอกให้ชาวบ้านในหมู่บ้านทั้งหมดนี้ เป็นท่อนโคน ท่อนไหนเป็นท่อน

วาเจียน ดังนั้น เมื่อว้าวตัวนี้กินใบ
กมาเป็นหญ้า เด็กชายมโหสถก็ให้
มเจ้าของว้าวที่แท้จริง ก็เป็นอันได้
ถูกต้อง โดยดูจากประจักษ์พยาน
ว่ากลับคืนไป และเด็กชายมโหสถก็
ยินดี ให้กลับตัวเสีย นี่ก็เป็นอีก
แง่ลูกกัน

ว่าไปที่สระน้ำ สระน้ำอย่างดีสมัย
เขาไปถึงก็เอาลูกลงอาบน้ำ เสร็จ
ก็ยังตัวเล็กๆ ยังกินนมอยู่ เสร็จ
นางยักษิณีคนหนึ่ง อยากจะกินเด็ก
แล้วทำท่าทำทางแสดงว่าเป็นคน
ถามแม่เด็กว่า “เออเนี่ย ลูกของคุณ
นางยักษิณีก็ว่า “ແມ່ น่ารักจัง
ก็ให้อุ้ม พออุ้มได้ก็เล่นกับเด็กไป
ยักษิณีแปลงพาเด็กหนี แม่เด็กก็ตก
ยุद्धุद्धแย่งกัน ฝ่ายนางยักษิณีก็
บอกว่า ลูกของฉัน ต่างคนต่างแย่ง
ก็เลยมโหสถอีกตามเคย

ตัดสิน แต่ขอความยินยอมก่อนว่า
จะตัดสินให้” เขาก็ยอมรับ เด็ก
คนหนึ่ง แล้วก็เอาเด็กวางที่ตรง
กลางสองฝั่งกัน ใครดึงชนะก็เป็นแม่”

ก็ให้แม่จับทางเท้า และนางยักษิณีแปลงจับทางมือ สองฝ่ายก็จุดกัน
นางยักษิณีนั่นไม่คิดถึงอะไรทั้งสิ้น จุดอย่างเต็มที่เลย เพราะว่าต้อง
การจะเอาไปกิน พอจุดกันแรงๆ เด็กมีความเจ็บปวดก็ร้องไห้จ้าขึ้น
พอเด็กร้องไห้จ้าขึ้นมา ฝ่ายแม่นั้นมีจิตใจอ่อนโยน มีความรักลูกมาก
ก็หัวใจแทบจะแตก ก็ทนไม่ไหว ต้องปล่อย ปล่อยแล้วก็ยื่นร้องไห้

พอแม่ปล่อย ยื่นร้องไห้ เด็กชายมโหสถก็บอกว่าหยุดได้แล้ว
พอได้ยินดังนั้นนางยักษิณีก็จะเอาเด็กไปเพราะถือว่าตัวชนะแล้ว
มโหสถก็บอกว่าหยุดก่อนๆ เดี่ยวๆ ตัดสินเรื่องให้เสร็จเสียก่อน
แล้วมโหสถก็ถามประชาชนว่า “ท่านทั้งหลาย ธรรมดาจิตใจของ
ผู้หญิง คนไหนจะใจอ่อนต่อลูกมากกว่ากัน แม่หรือว่าคนอื่น”
ประชาชนก็บอกว่า “แม่สิ แม่ก็ย่อมรักลูกมาก” มโหสถก็บอกว่า
“นี่แสดงว่า คนที่ยอมปล่อยนี้เป็นแม่ เพราะว่ามีความรักลูกมาก ถึง
แม้ว่าอยากจะได้ลูกก็จริงแต่กลัวลูกจะตายกลัวลูกจะเจ็บก็ต้องปล่อย
ทนไม่ไหวที่จะให้ลูกเจ็บปวด” ในที่สุดเมื่อถามซักไปมา นางยักษิณี
ก็ยอมรับว่า ตนเองเป็นฝ่ายมาลักลูกเขาไป เรื่องก็ยุติลงด้วยดี

ต่อมาก็มีเรื่องอื่นอีก อาตมภาพจะเล่าอีกสักเรื่องสองเรื่อง
คราวนี้ พระเจ้าแผ่นดินต้องการจะทดสอบด้วยพระองค์เองว่า เด็ก
ชายมโหสถนี้จะมีปัญญาจริงหรือไม่ ไม่เอาเรื่องที่เขาเล่า พระองค์
ได้ไม้ตะเคียนมาท่อนหนึ่ง ก็ให้เขากลึงอย่างดีเหลือแต่ข้างใน มองดู
ต้นปลายไม่ออก ทำเป็นท่อนยาวๆ สักหน่อย แล้วก็ส่งไปที่หมู่บ้านนี้
ส่งไปให้คนทั้งหมู่บ้านเลย บอกว่า ไม้ท่อนนี้พระเจ้าแผ่นดินส่งมา
ให้ชาวบ้านในหมู่บ้านทั้งหมดนี้ บอกพระองค์ให้ได้ว่า ท่อนไหน
เป็นท่อนโคน ท่อนไหนเป็นท่อนปลาย ถ้าไม่มีใครบอกได้ จะปรับ

ชาวบ้านนี้รวมกันทั้งหมดพันเหรียญ

ชาวบ้านก็มาประชุมกันหาวิธีว่า เอ! ทำอย่างไรจะบอกได้ว่าท่อนไม้ท่อนนี้ ซึ่งกลิ้งเรียบร้อยแล้ว ช่างไหนเป็นท่อนหัว ท่อนหาง ท่อนโคน ท่อนปลาย ก็บอกไม่ได้สักคน เรื่องก็เข้ามาถึงมโหสถอีก มโหสถก็ให้ไปเอาเชือกมา ได้เชือกมาแล้วก็ผูกตรงกลางท่อนไม้ ผูกเสร็จก็เอาหย่อนลงน้ำ พอหย่อนลงน้ำ ท่อนโคนมันก็จมน้ำ ท่อนปลายมันก็กระดกขึ้น มโหสถก็ถามชาวบ้านว่า ธรรมดาท่อนไม้นี้ ท่อนโคนหรือท่อนปลายหนักกว่ากัน ประชาชนก็บอกว่า ท่อนโคนต้องหนักกว่า ท่อนปลายก็เบากว่า มโหสถก็บอกว่า นี่ท่านเห็นไหม ท่านบอกได้หรือยังว่าท่อนไหนเป็นโคน ท่อนไหนเป็นปลาย ประชาชนก็บอกว่า ได้ ที่จมน้ำก็เป็นท่อนโคน ท่อนที่โผล่ขึ้นมาก็คือเป็นท่อนปลาย เสร็จแล้วก็ส่งเรื่องกลับไปให้พระเจ้าแผ่นดินฯ ก็พอพระทัย

ในระหว่างนี้ พระเจ้าแผ่นดินพอพระทัยหลายหนแล้ว และพยายามจะให้เอามโหสถเข้ามาในวัง แต่ก็ถูกเสนกบัณฑิตเป็นต้น คัดค้านทุกทีด้วยความริษยา บอกว่า “เอ๊ย! ยังหрок แค่นี้ยังไม่แสดงว่าเป็นบัณฑิต” ก็ค้านกันเรื่อยมา จนกระทั่งคราวนี้ พระเจ้าแผ่นดินก็พยายามที่จะเอาเข้ามาให้ได้ ในที่สุด พวกบัณฑิต ๔ คนนั้นคัดค้านไม่สำเร็จ พระเจ้าแผ่นดินก็เอาเข้ามาในวังจนได้ เมื่อเข้ามาในวังแล้วก็เพียงแต่ให้อยู่ เหมือนกับรับให้เป็นลูก ยังไม่ได้รับราชการโดยตรง เพราะยังจะต้องปรึกษาให้ได้รับความเห็นชอบจากบัณฑิตเหล่านี้

ยังมีอีกเรื่องหนึ่ง ตอนที่มาอยู่ในวังแล้ว คราวหนึ่งมีคนไป

เห็นแก้วมณีอยู่ในกลางสระในพระราชเจ้าแผ่นดินก็ตรัสว่า “เอ้า! ถ้าใครจะให้รางวัล” แล้วก็ทรงปรึกษากับมาช่วยกันวิดน้ำออกจากสระจนกระทั่งได้แก้วมณี และไม่พบด้วย แต่พอเหมือนเดิมอีก วิดไปก็ไม่ปรากฏ ก็

พอเรื่องถึงมโหสถ มโหสถอยู่ในกลางสระ แต่อยู่ข้างบน อยู่บนเรือรู้ได้อย่างไร มโหสถก็ให้คนไป แล้วก็ถวายให้พระเจ้าแผ่นดินทอดนี้ก็มีแก้วมณีเหมือนกันใช่ไหม แผ่นดินทรงเห็นก็ยอมรับ แล้วมโหสถอยู่ในน้ำหрок แต่มันอยู่บนยอดบนก็ได้พบแก้วมณีอยู่บนต้นตาล ว่าอาจจะไปคาบอะไรมา แล้วแก้ว

เมื่อเห็นปัญญาของมโหสถทั้ง ๔ คนนั้นก็คัดค้านไว้ไม่ไหว จากนั้นก็ได้ช่วยในการแผ่นดินด้วยสติปัญญาเป็นอันมาก

อาตมภาพยกเรื่องนี้มาเล่าสติปัญญา ที่ช่วยเหลือทำให้เกิดเขาพ้นความเดือดร้อนต่างๆ ซึ่งเป็นคือเป็นผู้มีปัญญา แต่ใช้ปัญญาใน

ยญ

เภาวิธีว่า เภา! ทำอย่างไรจะบอกได้
แล้ว ช้างไหนเป็นท่อนหัว ท่อนหาง
จักคน เรื่องก็เข้ามาถึงมโหสถอีก
เภาออกมาแล้วก็ผูกตรงกลางท่อนไม้
บนลงน้ำ ท่อนโคนมันก็จมน้ำ ท่อน
ามชาวบ้านว่า ธรรมดาท่อนไม้ที่
กัน ประชาชนก็บอกว่า ท่อนโคน
มโหสถก็บอกว่า นี่ท่านเห็นไหม
เป็นโคน ท่อนไหนเป็นปลาย
เป็นท่อนโคน ท่อนที่โผล่ขึ้นมาก็
งกลับไปให้พระเจ้าแผ่นดินฯ ก็

เภาพอพระทัยหลายหนแล้ว และ
วัง แต่ก็ถูกเสนกบัณฑิตเป็นต้น
ว่า “เอ๋ย! ยังหрок แค่นี้ยังไม่
ยมา จนกระทั่งคราวนี้ พระเจ้า
ได้ ในที่สุด พวกบัณฑิต ๔ คน
ก็เภาเข้ามาในวังจนได้ เมื่อเข้า
เภากับรับให้เป็นลูก ยังไม่ได้รับ
กษาให้ได้รับความเห็นชอบจาก

อยู่ในวังแล้ว คราวหนึ่งมีคนไป

เห็นแก้วมณีอยู่ในกลางสระในพระราชวัง สุกปลั่งรัศมีงดงาม พระ
เจ้าแผ่นดินก็ตรัสว่า “เอ้า! ถ้าใครสามารถเอาแก้วมณีนี้ขึ้นมาได้
จะให้รางวัล” แล้วก็ทรงปรึกษากับบัณฑิต บัณฑิตทั้ง ๔ ก็ให้คน
มาช่วยกันวิดน้ำออกจากสระจนกระทั่งแห้ง ถึงโคลนถึงตมก็ยังไม่
ได้แก้วมณี และไม่พบด้วย แต่พอน้ำกลับเข้ามาก็มองเห็นแก้วมณี
เหมือนเดิมอีก วิดไปอีกไม่ปรากฏ ก็เลยไม่สำเร็จ

พอเรื่องถึงมโหสถ มโหสถมาเห็นก็บอกว่า แก้วมณีนี้ไม่ได้
อยู่ในกลางสระ แต่อยู่ข้างบน อยู่บนยอดไม้ พระเจ้าแผ่นดินถามว่า
เธอรู้ได้อย่างไร มโหสถก็ให้คนไปเอาภาชนะมาอันหนึ่งแล้วใส่น้ำ
แล้วก็ถวายให้พระเจ้าแผ่นดินทอดพระเนตร กราบทูลว่าในภาชนะ
นี้ก็มีแก้วมณีเหมือนกันใช่ไหม ไม่ใช่มีเฉพาะในสระเท่านั้น พระเจ้า
แผ่นดินทรงเห็นก็ยอมรับ แล้วมโหสถก็บอกว่า แก้วมณีมันไม่ได้
อยู่ในน้ำหрок แต่มันอยู่บนยอดไม้ข้างบนโน้น เมื่อค้นต้นไม้ข้าง
บนก็ได้พบแก้วมณีอยู่บนต้นตาล ที่ยอดตาลโน้น อยู่ในรังกา เข้าใจ
ว่ากาคงจะไปคาบอะไรมา แล้วแก้วมณีติดมาด้วย

เมื่อเห็นปัญญาของมโหสถครั้งแล้วครั้งเล่า ในที่สุด บัณฑิต
ทั้ง ๔ คนนั้นก็คัดค้านไว้ไม่ไหว มโหสถก็ได้เข้ารับราชการ และต่อ
จากนั้นก็ช่วยในการแผ่นดินต่างๆ รวมทั้งช่วยในการสงคราม
ด้วยสติปัญญาเป็นอันมาก

อาตมภาพยกเรื่องนี้มาเล่าเป็นตัวอย่าง เพื่อแสดงถึงการใช้
สติปัญญา ที่ช่วยเหลือทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน ทำให้
เขาพ้นความเดือดร้อนต่างๆ ซึ่งเป็นปฏิบัติอย่างหนึ่งของพระโพธิสัตว์
คือเป็นผู้มีปัญญา แต่ใช้ปัญญาในทางที่ดีงาม ไม่ได้ใช้ในทางเสียหาย

ไม่เหมือนอย่างเรื่องนายยอดบัณฑิตหรือนายยอดฉลาด ที่ใช้ปัญญาในการที่จะโกงคนอื่น แต่นี่เป็นการใช้ปัญญาในทางที่เป็นคุณเป็นประโยชน์ เป็นการบำเพ็ญบารมี

ขอให้สังเกตว่า การใช้ปัญญาของคนทั่วไปนั้น แม้จะใช้ในทางที่ดี ก็มักอยู่เพียงในขั้นของการทำกิจธุระหรือแก้ปัญหาล้วนตัว บางทีก็เป็นการหักล้างหรือชิงไหวชิงพริบกัน เพื่อช่วยให้ตนเองหลุดรอดชีวิตพ้นจากภัย ยังอยู่ในโลกแห่งการเบียดเบียน ดังจะเห็นได้จากเรื่องต่างๆ ที่ได้เล่ามาแล้ว แต่พระโพธิสัตว์ และท่านผู้ดำเนินตามวิถีแห่งพระโพธิสัตว์ มุ่งใช้ปัญญาในทางที่บริสุทธิ์ ช่วยชีวิตเจริญงอกงามโดยธรรม และใช้ปัญญานั้นในการช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้ประสบทุกข์โดยทั่วไป สร้างสรรค์ประโยชน์ เพียรพยายามแก้ไขให้โลกแห่งการเบียดเบียนนั้น เปลี่ยนไปเป็นโลกแห่งความเป็นสุขร่มเย็น อย่างไม่รู้ดี เรื่องที่เล่ามานี้ยังเป็นเพียงส่วนที่แสดงให้เห็นปัญญาของมโหสถ เมื่อครั้งยังเป็นเด็กอยู่ ส่วนตอนที่เป็นผู้ใหญ่แล้ว คือตอนที่รับราชการได้ทำประโยชน์อย่างไรบ้างนั้น เป็นเรื่องยืดยาว จะไม่นำมาเล่าในที่นี้

ปัญญามีคุณประโยชน์อย่างที่เราเล่ามาแล้ว เพราะฉะนั้น เราจึงควรสั่งสมเจริญปัญญา ดำเนินตามพุทธปฏิบัติ การที่จะเจริญปัญญานั้น ก็เหมือนกับที่อาตมภาพจะได้กล่าวต่อไป ถึงทางเกิดของปัญญา ๓ ทาง คือ สุตะ การสดับตรับฟัง เล่าเรียน อ่าน จินตะ การคิด การใช้ความคิดพิจารณาแล้วก็ภาวนา การลงมือทำหรือปฏิบัติ อาจจะใช้ ๓ อย่างนี้มาร่วมกัน คือฟัง เล่าเรียน อ่านให้มากด้วย แล้วก็ใช้ความคิดโดยรู้จักคิดให้ถูกวิธี และก็ลงมือนำมาใช้นำ

มาปฏิบัติ เพื่อให้เห็นด้วยตนเองว่า ปัญญาก็จะเจริญยิ่งขึ้นไปตามลำดับ

อาตมภาพคิดว่า สำหรับวัน
แก่เวลา ขออนุโมทนาโยมเพียงเท่า

สนิทหรือนายยอดฉลาด ที่ใช้
นี่เป็นการใช้ปัญญาในทางที่เป็น
บาปมี

ปัญญาของคนทั่วไปนั้น แม้จะใช้ใน
การทำกิจธุระหรือแก้ปัญหาส่วนตัว
เวียงพริกกัน เพื่อช่วยให้ตนเอง
ในโลกแห่งการเบียดเบียน ดังจะ
แล้ว แต่พระโพธิสัตว์ และท่านผู้
มุ่งใช้ปัญญาในทางที่บริสุทธิ์ ช่วย
และใช้ปัญญานั้นในการช่วยแก้
ไป สร้างสรรค์ประโยชน์ เพียร
เบียดเบียนนั้น เปลี่ยนไปเป็นโลกแห่ง
เรื่องที่เล่ามานี้ยังเป็นเพียงส่วนที่
จู่ครั้งยังเป็นเด็กอยู่ ส่วนตอนที่
เราได้ทำประโยชน์อย่างไรบ้างนั้น
นี่

ที่กล่าวมาแล้ว เพราะฉะนั้น เรา
ทรมานพุทธปฏิบัติ การที่จะเจริญ
าจะได้กล่าวต่อไป ถึงทางเกิด
ดับตรึงฟัง เล่าเรียน อ่าน จินตะ
แล้วก็ภาวนาการลงมือทำหรือ
กัน คือฟัง เล่าเรียน อ่านให้มาก
ให้ถูกวิธี และถึงลงมือนำมาใช้

มาปฏิบัติ เพื่อให้เห็นด้วยตนเองว่า มันจะเกิดผลจริงจังอย่างไร สติ
ปัญญาก็จะเจริญยิ่งขึ้นไปตามลำดับ

อาตมภาพคิดว่า สำหรับวันนี้ เล่าเรื่องมาก็มาก พอสมควร
แก่เวลา ขออนุโมทนาโยมเพียงเท่านี้ เจริญพร

ทางเกิดของปัญญา*

เจริญพร รายการเล่าเรื่องให้โยมฟังวันนี้ ก็จะพูดเรื่องปัญญา ต่อ แต่จะวกกลับมาในเนื้อหาที่เป็นหลักวิชา คืออادمภาพได้พูดแล้วว่า ปัญญานั้นมีอยู่หลายอย่าง วิธีแบ่งปัญญาก็มีหลายวิธี คราวนี้จะแบ่งตามทางเกิดของปัญญา เมื่อว่าตามทางเกิดของปัญญา ท่านแบ่งปัญญาเป็น ๓ ชนิด คือ

๑. จินตมยปัญญา หรือเรามักจะเรียกกันยาวๆ ว่า จินตมยปัญญา แปลว่า ปัญญาเกิดจากการคิด
๒. สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการฟัง หรือการสดับเล่าเรียน
๓. กวณามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการปฏิบัติ หรือลงมือทำ

รวมความว่าแหล่งเกิดปัญญาก็มี การคิด การสดับฟัง และการลงมือปฏิบัติ

ที่นี้ ปัญญาที่เกิดจากการคิดนั้น ท่านเรียงไว้เป็นอันดับที่ ๑

---

* เล่าเมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๒๘

พัฒนาปัญญา

แต่ที่เราเอามาใช้ในเมืองไทย เราเพราะเราไปคิดในแง่ว่า น่าจะเริ่มฟังแล้วก็เอามาคิด คิดแล้วก็ลงมือ

แต่ส่วนในพระบาลีนั้น ท่านท่านเริ่มอย่างนั้น ก็เพราะท่านมุ่งบางพวก สามารถที่จะคิดหาเหตุผลใจขึ้นมา ท่านบอกว่าคนประเภทนี้หรือรู้จักมนสิการ โดยเฉพาะก็ได้เจ้า ซึ่งตรัสรู้ด้วยตนเองได้ ท่านเป็นผู้ค้นพบ มีความรู้ต่างๆ หรือเรียนเพราะยังไม่มีคนอื่นรู้เข้าใจ เห็นชัดด้วยตนเอง ก็คือปัญญาตรัสจักพิจารณาก็ได้ปัญญา

เหมือนอย่างคนบางคนไปแวดล้อมแล้ว เกิดความคิดพิจารณา กับเรื่องชีวิตของตน อันนี้ก็เป็นการคิดขึ้นมาจากสิ่งที่ตนได้เห็น โดยเช่นว่า ไปอยู่ในที่สงัด มองเห็นไปเป็นไปไม้แก่ ก็สะกิดใจ น้อมมธรรมดาของชีวิต ทำให้เกิดปัญญอย่างที่เราเรียกว่า รู้ไตรลักษณ์ เห็นเกิดจากการรู้จักคิดด้วยตนเองนี้

แต่คนส่วนมากไม่สามารถ

องปัญญา

ให้โยมฟังวันนี้ ก็จะพูดเรื่องปัญญา
เป็นหลักวิชา คืออาตมภาพได้พูด
บ้าง วิธีแบ่งปัญญาก็มีหลายวิธี
ปัญญาเมื่อว่าตามทางเกิดของปัญญา

หรือเรามักจะเรียกกันยาวๆ ว่า
ว่า ปัญญาเกิดจากการคิด
ปัญญาเกิดจากการฟัง หรือการสดับ

ปัญญาเกิดจากการปฏิบัติ หรือลง

ปัญญาที่มี การคิด การสดับฟัง และ

ดังนั้น ท่านเรียงไว้เป็นอันดับที่ ๑

แต่ที่เราเอามาใช้ในเมืองไทย เรามักจะเรียงสุดมยปัญญาก่อน
เพราะเราไปคิดในแง่ว่า น่าจะเริ่มต้นด้วยการสดับฟังคนอื่น สดับ
ฟังแล้วก็เอามาคิด คิดแล้วก็ลงมือทำ

แต่ส่วนในพระบาลีนั้น ท่านเอาจินตมยปัญญาขึ้นก่อน ที่
ท่านเริ่มอย่างนั้น ก็เพราะท่านมุ่งจะพูดถึงประเภทของคน คือคน
บางพวก สามารถที่จะคิดหาเหตุผลเองแล้วก็เกิดปัญญามีความเข้าใจ
ขึ้นมา ท่านบอกว่าคนประเภทนี้เป็นผู้ฉลาดมาก รู้จักคิดเองเป็น
หรือรู้จักมนสิการ โดยเฉพาะก็ได้แก่พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธ
เจ้า ซึ่งตรัสรู้ด้วยตนเองได้ ท่านเหล่านี้รู้จักคิดหรือคิดเป็น ท่าน
เป็นผู้ค้นพบ มีความรู้ต่างๆ หลายอย่างโดยที่ท่านไม่ได้สดับเล่า
เรียนเพราะยังไม่มีคนอื่นรู้เข้าใจมาก่อน ท่านคิดค้นพิจารณาจน
เห็นชัดด้วยตนเอง ก็คือปัญญาตรัสรู้นี้แหละ ท่านรู้จักสังเกตและรู้
จักพิจารณาก็ได้ปัญญา

เหมือนอย่างคนบางคนไปอยู่ในที่สงบ ได้เห็นธรรมชาติ
แวดล้อมแล้ว เกิดความคิดพิจารณา เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยว
กับเรื่องชีวิตของตน อันนี้ก็เป็นปัญญาที่เกิดจากการคิด เป็นการ
คิดขึ้นมาจากสิ่งที่ตนได้เห็น โดยไม่ต้องมีคนอื่นสอนหรือบอกเล่า
เช่นว่า ไปอยู่ในที่สงัด มองเห็นใบไม้ร่วงหล่น ใบไม้ นั้นเป็นสี่เหลี่ยม
เป็นใบไม้แค้ ก็สะกิดใจ น้อมคำนึงถึงความจริงแล้วก็มองเห็น
ธรรมดาของชีวิต ทำให้เกิดปัญญารู้เท่าทันความเป็นไปของสังขาร
อย่างที่เรียกว่า รู้ไตรลักษณ์ เห็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ปัญญาที่
เกิดจากการรู้จักคิดด้วยตนเองนี้ เรียกว่า จินตมยปัญญา

แต่คนส่วนมากไม่สามารถในการคิดเอง ต้องอาศัยผู้อื่น เช่น

มีครูอบรมสั่งสอนแนะนำ หรือมีท่านผู้รู้ที่จะบอกกล่าวเล่าให้ฟัง โดยเฉพาะก็คือบุคคลที่หวังดี ที่เรียกว่า *กัลยาณมิตร* ความรู้ที่เกิดจากการสดับตรับฟังเล่าเรียนมาจากผู้อื่นนี้ เมื่อเขาแนะนำชี้แจงดี จนเกิดความเข้าใจขึ้นมา เห็นตามนั้น รู้เท่าถึงความเป็นจริง ก็เกิดเป็นปัญญาขึ้น อันนี้เรียกว่า *สุตมยปัญญา*

ข้อสุดท้ายคือ *ภาวนามยปัญญา* ปัญญาเกิดจากการปฏิบัติ หรือลงมือทำ ตามตัวอักษร ภาวนาแปลว่าทำให้เจริญ หรือการทำให้เกิดให้มีขึ้น หมายถึงการลงมือปฏิบัติ เหมือนอย่างบางคนได้ฝึกปรือในการทำงานอาชีพบางอย่างมา ด้วยการลงมือทำเอง เช่น เป็นช่างเครื่องยนต์ ทำไปก็เรียนรู้และทำเป็นเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ สะสมความรู้ความชำนาญมากขึ้น จนเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ โดยไม่ได้เล่าเรียนในโรงเรียน หรือเหมือนอย่างเราได้ยินเรื่องวิธีปลูกต้นไม้ คนอื่นเล่าให้ฟัง ก็ได้สุตะมา แต่ว่าปัญญานั้นก็ยังไม่แจ่มแจ้ง ต่อมาเมื่อได้ลงมือปลูกด้วยตนเองจึงจะรู้ รู้ชัดเจน ประจักษ์แก่ตัวเอง เป็นปัญญาที่แน่นอน เพราะว่าได้ยินได้สดับเอามานั้น บางทีก็เอามาทำเองไม่ได้ เรียนรู้ตามที่เขาบอกว่า ปลูกต้นไม้ต้องทำอย่างนั้นๆ แต่พอมาทำเอง ปรากฏว่าปลูกไม่สำเร็จ ต้นไม้ไม่งอก ไม่ขึ้น ไม่งาม ก็ต้องมาหัดทำ เพราะฉะนั้น วิธีเรียนวิธีการศึกษาอย่างหนึ่ง ก็คือให้ลงมือทำหรือทำด้วยตนเอง อย่างนี้ถ้าทำสำเร็จเรียกว่าเป็น *ภาวนามยปัญญา*

ในการปฏิบัติธรรมทางจิตใจก็เช่นเดียวกัน ปัญญาที่เกิดจากภาวนา คือการลงมือปฏิบัติ จะทำให้เห็นประจักษ์ชัดแก่ตนเอง เช่น เรียนรู้สติปัฏฐาน ท่านก็บอกว่า สติปัฏฐาน คือการตั้งสติ

หรือมีสติกำหนดพิจารณารู้เท่าทันความรู้สึกว่าไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา มี ๔ ขั้น ปัสสนาจิตตานุปัสสนา และธัมมมยปัญญา ทำอย่างนั้นๆ เราได้สดับมา ผลจริง ต่อเมื่อใดเอาไปลงมือปฏิบัติ และได้รับผลเป็นขั้นเป็นตอนไป ปัญญาแบบนี้เรียกว่า *ภาวนามยปัญญา* ที่เกิดจากการที่จิตเคยได้สมาธิแล้ว สมาธินั้นเป็นบาทฐานของปัญญา แล้วก็พิจารณาจนเห็นความจริง นี้เรียกว่า *ภาวนามยปัญญา*

ตกลงว่าปัญญามี ๓ อย่าง ภาวนาได้กล่าวมานี้ ซึ่งสำหรับคนที่ตอนแรกก็ได้สดับเล่าเรียนจากผู้รู้ในการคิดได้โดยลำพัง ก็สดับตรับฟังอาจารย์สั่งสอน เมื่อสดับตรับฟัง เกิดเป็นจินต หรือเป็นจินตาคือ เป็นเพียงความคิดอยู่ในสมอง แต่ก็ได้เห็นผลประจักษ์จริงขึ้นมาเป็นทั้ง ๓ อย่าง เป็นขั้นเป็นตอน แต่ได้สุตะ ก็เข้าใจที่สุตะนั้นทีเดียว ก็ได้ปัญญา รู้แจ่มแจ้งที่จิต และภาวนาจึงจะรู้

มีท่านผู้รู้ที่จะบอกกล่าวเล่าให้ฟัง เรียกว่า *กัลยาณมิตร* ความรู้ที่เกิดจากผู้อื่นนี้ เมื่อเขาแนะนำชี้แจงดี มั่นนั รู้เท่าถึงความเป็นจริง ก็เกิด *ปัญญา*

ปัญญา ปัญญาเกิดจากการปฏิบัติ เวลานาแปลว่าทำให้เจริญ หรือการมีสติปฏิบัติ เหมือนอย่างบางคนได้งมา ด้วยการลงมือทำเอง เช่น และทำเป็นเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ สะสมเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ โดยนอย่างเราได้ยินเรื่องวิธีปลูกต้นไม้ ปัญญานั้นก็ยังไม่แจ่มแจ้ง ต่อมา รู้ รู้ชัดเจน ประจักษ์แก่ตัวเอง ยินได้สติเบาามันนั้น บางทีก็เอากว่า ปลูกต้นไม้ต้องทำอย่างนั้นๆ จำเริญ ต้นไม้ไม่งอก ไม่ขึ้น ไม่งาม ยืนวิธีการศึกษาอย่างหนึ่ง ก็คือ อย่างนี้ถ้าทำสำเร็จเรียกว่าเป็น

ใจก็เช่นเดียวกัน ปัญญาที่เกิดขึ้น ทำให้เห็นประจักษ์ชัดแก่ตนเอง ว่า สติปัญฐาน คือการตั้งสติ

หรือมีสติกำหนดพิจารณารู้เท่าทันความเป็นจริงของสังขารทั้งหลาย ว่าไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา มี ๔ ข้อ คือ กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนาจิตตานุปัสสนา และธัมมานุปัสสนา แต่ละอย่างเป็นอย่างนั้นๆ ทำอย่างนั้นๆ เราได้สติมาแต่ไม่เคยปฏิบัติ ก็ไม่รู้ชัด ไม่เห็นผลจริง ต่อเมื่อใดเอาไปลงมือปฏิบัติ ก็ได้เห็นประจักษ์แก่ตัวเอง และได้รับผลเป็นขั้นเป็นตอนไป ปัญญาที่เกิดด้วยการลงมือปฏิบัติ อย่างนี้เรียกว่า *ภาวนามยปัญญา* และโดยเฉพาะ ก็หมายถึงปัญญาที่เกิดจากการที่จิตเคยได้สมาธิแล้ว ซึ่งเป็นไปตามหลักที่ท่านกล่าวว่า สมาธินั้นเป็นบาทฐานของปัญญา เมื่อจิตใจสงบตั้งมั่น มีสมาธิดี แล้วก็พิจารณาจนเห็นความจริง ปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติอย่างนี้เรียกว่า *ภาวนามยปัญญา*

ตกลงว่าปัญญามี ๓ อย่าง แบ่งตามทางเกิดอย่างนี้อาตม-ภาพได้กล่าวมานี้ ซึ่งสำหรับคนทั่วไป มักต้องใช้ให้สัมพันธ์กัน คือตอนแรกก็ได้สติเล่าเรียนจากผู้อื่น เพราะเราอาจจะยังไม่สามารถในการคิดได้โดยลำพัง ก็สติบดรับฟังจากท่านผู้รู้ ท่านผู้เป็นครูอาจารย์สั่งสอน เมื่อสติบดรับฟังแล้วก็เอามาคิดมาพิจารณาสุตะ ก็เกิดเป็นจินต หรือเป็นจินตาคื่น เมื่อคิดพิจารณาแล้ว ก็ไม่ปล่อยให้เป็นเพียงความคิดอยู่ในสมอง แต่เอามาลงมือทำลงมือปฏิบัติด้วย ก็ได้เห็นผลประจักษ์จริงขึ้นมาเป็นลำดับ เรียกว่า โดยทั่วไปแล้วก็ใช้ทั้ง ๓ อย่าง เป็นขั้นเป็นตอน แต่บางทีสำหรับผู้มีปัญญามาก พอได้สุตะ ก็เข้าใจที่สุตะนั้นทีเดียว หรืออย่างผู้มีจินต รู้จักคิด คิดเป็นก็ได้ปัญญา รู้แจ่มแจ้งที่จินต และบางคนก็ได้ปัญญาต่อเมื่อมาทำภาวนาจึงจะรู้

เป็นอันว่า ทางเกิดของปัญญานี้ ทำให้เรารู้รู้ทางในการที่จะสร้างสมเจริญปัญญาให้แก่ตนเอง ท่านแบ่งไว้เพื่อเป็นเครื่องกำหนดของพุทธศาสนิกชน ไม่ใช่เพียงแค่ว่าให้เป็นความรู้เท่านั้น แต่เพื่อผลในทางปฏิบัติ ที่จะให้เกิดประโยชน์จริงจางด้วย

คำอธิบายตอนนี้ อาตมภาพนำมากล่าวเพื่อเป็นเครื่องประดับสติปัญญาบารมี พอให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องปัญญาในแง่ต่างๆ มากขึ้น ก็คิดว่า วันนี้กล่าวธรรมกถา เป็นความรู้เพิ่มเติมในเรื่องปัญญา ก็พอสมควรแก่เวลา ขออนุโมทนาโยมท่านนี้เจริญพรฯ

สตรีก็มีป

เจริญพร สำหรับรายการจะเล่าเรื่องการใช้ปัญญา เรื่องกาในสมัยพุทธกาล จะขอเล่าเรื่องพิกุลเกสรเถรี

พระเถรีต่างๆ ที่เข้ามาบวชเป็นมาต่างๆ กัน หลายท่านได้บวชแล้วก็สละโลกมาบวช เมื่อบวชแล้วบุคคลสำคัญ เป็นผู้ที่ได้ทำประโยชน์พิเศษ ได้รับยกย่องจากท่านก็เป็นท่านหนึ่ง ที่ได้มาเป็นมหาสาวกฝ่ายหญิงที่มีความสำคัญของท่านเป็นธิดาของเศรษฐี

* เล่าเมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๒๘

ญานนี้ ทำให้เรารู้ทางในการที่
เอง ท่านแบ่งไว้เพื่อเป็นเครื่อง
เพียงแค่นี้เป็นความรู้เท่านั้น แต่
ประโยชน์จริงจังด้วย

ภาพนำมากล่าวเพื่อเป็นเครื่อง
ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องปัญญา
กล่าวธรรมกถา เป็นความรู้เพิ่ม
แก่เวลา ขออนุโมทนาโยมท่านนี้

สตรีก็มีปัญญาเลิศ

เจริญพร สำหรับรายการเล่าเรื่องให้โยมฟังในวันนี้ คิดว่า
จะเล่าเรื่องการใช้ปัญญา เรื่องการใช้ปัญญาสำหรับวันนี้ก็เป็นเรื่อง
ในสมัยพุทธกาล จะขอเล่าเรื่องพระเถรีสำคัญองค์หนึ่ง ชื่อว่า พระ
กุนทลเกสียเถรี

พระเถรีต่างๆ ที่เข้ามาบวชในพระศาสนา นั้น มีประวัติชีวิต
เป็นมาต่างๆ กัน หลายท่านได้ประสบความทุกข์อย่างหนักมาก่อน
แล้วก็สละโลกมาบวช เมื่อบวชแล้ว ก็ได้ศึกษาปฏิบัติและกลายเป็น
บุคคลสำคัญ เป็นผู้ที่ได้ทำประโยชน์แก่ผู้อื่นมาก และมีความ
สามารถพิเศษ ได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้า พระกุนทลเกสียเถรีนี้
ก็เป็นท่านหนึ่ง ที่ได้มาเป็นมหาสาวิกา หรือเป็นพระสาวิกา คือ
สาวกฝ่ายหญิงที่มีความสำคัญมาก ตามประวัติเดิมของท่านว่า
ท่านเป็นธิดาของเศรษฐี

---

* เล่าเมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๒๘

ลูกเศรษฐีสมัยก่อนนั้น มักถูกเก็บตัวมาก คุณทลเกลสนี้ก็เหมือนกัน บิดาเป็นคนร่ำรวยเป็นเศรษฐี ก็สร้างปราสาท แล้วให้ลูกสาวอยู่ในปราสาทนั้น และเธอก็อยู่บนปราสาทตลอดมา วันหนึ่งเมื่อคุณทลเกลสอายุได้ ๑๖ ปี กำลังรุ่นสาว ได้เกิดมีเหตุการณ์สำคัญขึ้นทางบ้านเมืองจับคนร้ายคนหนึ่งได้และจะต้องประหารชีวิต

ในสมัยโบราณนั้น ก่อนที่จะประหารชีวิต เขาจะต้องนำตัวนักโทษมาตระเวนประจานไปตามถนนก่อนแล้วจึงจะนำไปสู่ตะแลงแกง ในวันนั้นเขาก็เอาตัวผู้ร้ายคนนี้มาตระเวนประจาน คุณทลเกลสธิดาเศรษฐีอยู่บนปราสาท มองลงมาทางหน้าต่างเห็นโจรร้ายคนนี้ก็เกิดจิตพิภพพิศ หาขึ้นมาอย่างแรงกล้า ถึงกับไม่กินอาหารจะยอมตายถ้าไม่ได้โจรคนนั้น จนในที่สุด ท่านเศรษฐีบิดาต้องคิดหาอุบายเพื่อจะให้ได้โจรร้ายคนนี้มา โดยให้คนรับใช้นำเอาสินบนไปให้แก่พวกผู้คุม ผู้คุมนั้นได้เงินมาก ก็เลยปล่อยตัวโจรร้ายให้มาแล้วไปหานักโทษคนอื่นจับเอาไปประหารแทน

เป็นอันว่า โจรร้ายคนนี้ก็ได้อาศัยอยู่กับธิดาของเศรษฐี เมื่อมาอยู่ด้วยกันสักระยะหนึ่ง เพราะความเป็นคนมีจิตใจโหดร้าย ไม่ถึงนิสัยเดิม ทั้งที่มาอยู่ในปราสาทอย่างสุขสบายก็ไม่ชอบ อยู่ไปสักพักก็เบื่อ อยากจะกลับไปใช้ชีวิตแบบโจรอีก จึงคิดจะหนี แต่ในเวลาเดียวกันก็อยากจะได้สมบัติไปด้วย ก็เลยคิดหาอุบาย

วันหนึ่ง อดิดโจรร้ายคนนี้ก็ออกอุบายบอกกะธิดาเศรษฐีว่า “นี่นะน้อง การที่พี่จะได้มาอยู่กับน้องนี้ก็เพราะว่า พี่ได้บนบานเทวดาไว้ คือ เมื่อตอนที่พี่จะถูกจับ พี่บนเทพเจ้าแห่งหน้าผาที่ประหารโจรว่า ถ้าปล่อยภัยได้พ้นโทษจะเอาของแก่นบนไปถวาย เวลานี้พี่พ้นโทษ

แล้ว แต่ก็ยังไม่ได้แก่นบน เทพเจ้าจะนั้นก็ควรจะทำพิธีแก่นบนให้เสร็จ

นางคุณทลเกลสนี้ ด้วยหัวใจที่จะเอาอย่างไร น้องจะทำตามเตรียมของต่างๆ ที่จะไปแก่นบน

เมื่อถึงวันจะไป โจรร้ายก็ดีที่สุด มีเครื่องประดับอะไรๆ ก็ใจเพราะความรักต่อสามี ก็แต่พร้อมกับบริวาร พอไปถึงสถานที่ขึ้นไป สามีก็บอกอีกว่าให้พวกคนรับข้างล่าง เราจอดรถแล้วขึ้นไปก็เป็นการแสดงความเคารพต่อเทพ

ภูเขานั้นมีหน้าผาสูง เมื่อสองคนก็เดินขึ้นไปจนถึงตรงหน้าผา บอกให้ทราบ ว่า “นี่เป็นวันสุดท้ายที่พี่จะสมบัตินของเธอ ขอให้เธอถอดตลอดจนเพชรนิลจินดาที่ประดับจำเป็นจะต้องฆ่าเธอเพื่อปิดปาก อุบัติเหตุตายไปหรืออะไรทำนองนี้

นางคุณทลเกลสเป็นคนมีรักสามีมาก แต่ในเวลาเดียวกันก็นี้เป็นคนที่มีจิตใจโหดร้ายมาก และช่วยแม้กระทั่งให้รอดชีวิตมา จา

มักถูกเก็บตัวมาก คุณชลเกสสินีก็นเศรษฐี ก็สร้างปราสาท แล้วให้รอก็อยู่บนปราสาทตลอดมา วันกำลังรุ่งสาง ได้เกิดมีเหตุการณ์คนหนึ่งได้และจะต้องประหารชีวิต โอะประหารชีวิต เขาจะต้องนำตัวถนนก่อนแล้วจึงจะนำไปสู่ตะแลง เน้มาตระเวนประจาน คุณชลเกสสินีมาทางหน้าต่างเห็นโจรร้ายคนนี้อย่างแรงกล้า ถึงกับไม่กินอาหารในที่ที่สุด ท่านเศรษฐีบิดาต้องคิดมา โดยให้คนรับใช้นำเอาสินบนมาก ก็เลยปล่อยตัวโจรร้ายให้มาระหารแทน

ได้มาอยู่กับธิดาของเศรษฐี เมื่อจวามที่เป็นคนมีจิตใจโหดร้าย ไม่ทออย่างสุขสบายก็ไม่ชอบ อยู่ไปดแบบโจรอีก จึงคิดจะหนี แต่ในด้วย ก็เลยคิดหาอุบาย

้ออกอุบายบอกกะธิดาเศรษฐีว่า งนี้ก็เพราะว่า พี่ได้บนบานเทวดา พเจ้าแห่งหน้าผาที่ประหารโจรว่า กับนไปถวาย เวลานี้พี่พันโทษ

แล้ว แต่ก็ยังไม่ได้แก้บน เทพเจ้าท่านอาจจะลงโทษเอาได้ เพราะฉะนั้นก็ควรจะทำพิธีแก้บนให้เสร็จสิ้นไปเสีย”

นางคุณชลเกสสินี ด้วยความรักโจรนั้น ก็บอกว่าเอาสิ ตามใจพี่จะเอาอย่างไร น้องจะทำตามทุกอย่าง แล้วก็บอกสั่งบริวารให้เตรียมของต่างๆ ที่จะไปแก้บน

เมื่อถึงวันจะไป โจรร้ายก็บอกว่า วันนี้ ขอให้น้องแต่งตัวให้ดีที่สุด มีเครื่องประดับอะไรๆ ก็แต่งให้เต็มที่ นางคุณชลเกสสินีก็ตามใจเพราะความรักต่อสามี ก็แต่งตัวให้ดีแล้วก็ขึ้นรถไปด้วยกัน พร้อมกับบริวาร พอไปถึงสถานที่นั้นปรากฏว่าเป็นภูเขามีสันสูงชันไป สามีก็บอกอีกว่าให้พวกคนรับใช้ที่ตามมาในรถคันอื่นๆ รออยู่ข้างล่าง เราจอดรถแล้วขึ้นไปกันสองคนโดยเฉพาะเท่านั้น เพื่อเป็นการแสดงความเคารพต่อเทพเจ้า ซึ่งอยู่บนภูเขา

ภูเขานั้นมีหน้าผาสูง เมื่อขึ้นไปแล้วก็เตรียมพิธีแก้บน ทั้งสองคนก็เดินขึ้นไปจนถึงตรงหน้าผาที่จะทำพิธี ถึงตอนนี้โจรร้ายจึงบอกให้ทราบว่ “นี่เป็นวันสุดท้ายที่เราจะอยู่ด้วยกัน ฉันต้องการทรัพย์สินสมบัติของเธอ ขอให้เธอถอดเครื่องแต่งตัวเสื้อผ้าอาภรณ์ต่างๆ ตลอดจนเพชรนิลจินดาที่ประดับมาทั้งหมดมอบให้ฉัน และฉันก็จำเป็นจะต้องฆ่าเธอเพื่อปิดปาก อำพรางให้เห็นว่าเธอประสบอุบัติเหตุตายไปหรืออะไรทำนองนั้น”

นางคุณชลเกสสินีเป็นคนมีปัญญา และมีสติดี ในใจจริงนั้นก็รักสามีมาก แต่ในเวลาเดียวกันก็มีความเศร้าเสียใจว่า สามีของเรานี้เป็นคนที่มีจิตใจโหดร้ายมาก แม้ที่อยู่มาอย่างนี้เราก็ได้ช่วยเต็มที่ช่วยแม้กระทั่งให้รอดชีวิตมา จากการที่จะถูกประหาร ทั้งที่เราได้

ช่วยอย่างนี้ ก็ยังคิดทรมานอีก เราจำเป็นจะต้องรักษาชีวิตของตัวเองไว้ และด้วยความมีปัญญา ก็เลยคิดอุบายขึ้นมา บอกว่า เอละไหนๆ วันนี้ก็เป็นวันสุดท้ายที่พี่กับน้องจะได้อยู่ร่วมกันแล้ว น้องรักพี่มาก ขอให้พี่ได้ทำพิธีแสดงความจงรักภักดีต่อสามี ด้วยการรำถวาย ต่อองค์เทพเจ้าเอถิด แล้วก็ขอโอกาสพื่อนรำชนิดหนึ่งให้ก่อน เป็นการแสดงความภักดีต่อสามีของตน สามีก็ตามใจให้รำ เพราะเห็นว่า ถึงใจก็ไม่รอดอยู่แล้ว

นางกุนทลเกลียดชังของเศรษฐี ก็พื่อนรำไปพื่อนรำมา พื่อนรำไปพื่อนรำมาหลายรอบ รอบตัวสามีนั้นแหละ จนกระทั่งถึงจังหวะหนึ่ง พอสามีเผลอ ได้โอกาสที่เธออยู่ข้างหลัง และมีหน้าผาอยู่ด้านหน้า ก็ผลักสามีอย่างเต็มที่เลย ที่เดียวตกหน้าผาไป เป็นอันว่าตายอย่างไม่ต้องสงสัย โจรร้ายก็จบชีวิตไป

เป็นอันว่านางกุนทลเกลียดชังชีวิตมา เมื่อรอดชีวิตมาแล้ว ก็ลงจากภูเขา อันที่จริงจะกลับบ้านก็ได้ แต่มีความเศร้าเสียใจและอายผู้คน คิดไปว่า ถ้ากลับไปบ้าน คนก็จะถามว่าสามีหายไปไหน เมื่อเขารู้ว่าตนฆ่าสามีตาย ก็จะพากันพูดจาว่ำร้ายว่าเป็นหญิงใจทราม ตอนแรกก็อยากได้สามีจนถึงกับยอมลงทุนให้สินบนเอามา แต่แล้วไม่ทันไร เกิดไม่พอใจเบื้อขึ้นมาก็ฆ่าทิ้งเสีย ถึงจะเล่าความจริงให้ฟัง ก็ไม่มีหลักฐานให้เขาเชื่อ

จากเหตุการณ์นี้ นางก็มาคิดนึกถึงเรื่องชีวิตของมนุษย์ ว่าหาความแน่นอนมิได้ เรื่องที่คิดไม่ถึงว่าจะเกิดก็เกิดขึ้น พิจารณาไปก็มีความเบื่อหน่ายต่อชีวิตครองเรือน จึงตัดสินใจว่า เราอย่าอยู่เลย กลับไปอยู่บ้านก็ไม่มีประโยชน์แล้ว เบื่อหน่ายเต็มที่ ออกบวชดีกว่า

คิดอย่างนั้นแล้วก็บ่าหน้าไปหาที่ ตอนแรกก็ไปบวชเป็นนักก เรียกว่าเป็นปริพาชกา คือนักบวช ชอบถกเถียงปัญหา หาความรู้ชัด จะต้องได้วาทะกับพวกนักบวชอื่นๆ สติปัญญาสูงกว่า ตัวเองตอบปัญ ของตัวเองได้หมด แพ้เขา ก็อาจจะ

นางปริพาชกาคนใหม่ คือ ทางไปในที่ต่างๆ ไปเที่ยวถกเถียง และก็เป็นคนที่เก่งมาก มีปัญญาดี มีความสามารถมีวาทะที่เก่งกล้า ตอนนี้ก็ชักจะมีความทะนงตัว ไปที่หนึ่งก็มาพบกับพระสารีบุตร และ

พระสารีบุตรตอบปัญหาสารีบุตรถามปัญหาบ้าง นางตอบจะได้มาเล่าเรียนศึกษาธรรมะที่พระเป็นสาวิกาของพระพุทธเจ้า ได้มาก็ได้บรรลุอรหัตผล กลายเป็นพระจากพระพุทธเจ้าว่า เป็นผู้ยอดเยี่ยม ปล้น เป็นอันว่าชีวิตของนางก็

นี้เป็นประวัติของนางกุนทล สำคัญก็คือ ตอนที่นางแก้ปัญ โดยใช้สติปัญญา คือมีปัญญาทำ

เราจำเป็นต้องรักษาชีวิตของตัวเองไว้
บายขึ้นมา บอกว่า เอาละไหนๆ
จะได้อยู่ร่วมกันแล้ว น้องรักพี่มาก
รักภักดีต่อสามี ด้วยการรำถวาย
โอกาสฟ้อนรำชนิดหนึ่งให้ก่อน
ของตน สามีก็ตามใจให้รำ เพราะ

เรารู้ ก็ฟ้อนรำไปฟ้อนรำมา ฟ้อน
รำตัวสามนั้นแหละ จนกระทั่งถึง
สัปดาห์ที่เธออยู่ข้างหลัง และมีหน้าผา
ที่เลย ที่เดียวตกหน้าผาไป เป็น
ยายก็จบชีวิตไป

รอดชีวิตมา เมื่อรอดชีวิตมาแล้ว
นั้นก็ไม่ได้ แต่มีความเศร้าเสียใจและ
หนักจะต้องถามว่าสามีหายไปไหน
หากันพูดจาว่าร้ายว่าเป็นหญิงใจ
ถึงกับยอมลงทุนให้สินบนเอามา
มากมายมาทั้งเสีย ถึงจะเล่าความ

คิดนึกถึงเรื่องชีวิตของมนุษย์ ว่า
ไม่ว่าจะเกิดก็เกิดขึ้น พิจารณาไป
มา จึงตัดสินใจว่า เราอย่าอยู่เลย
เพื่อหน่ายเต็มที่ ออกบวชดีกว่า

คิดอย่างนั้นแล้วก็บ่าหน้าไปหาที่บวช

ตอนแรกก็ไปบวชเป็นนักบวชนอกพระพุทธศาสนา เขา
เรียกว่าเป็นปริพาชกา คือนักบวชหญิงเร่ร่อน นักบวชเร่ร่อนพวกนี้
ชอบถกเถียงปัญหา หาความรู้ขัดเกลาสติปัญญา ไปที่ไหนก็จำเป็น
จะต้องได้วาทะกับพวกนักบวชอื่นๆ ถ้าหากว่าไปเจอนักบวชที่เขามี
สติปัญญาสูงกว่า ตัวเองตอบปัญหาของเขาไม่ได้ เขาตอบปัญหา
ของตัวเองได้หมด แพ้เขา ก็อาจจะยอมเป็นสาวก

นางปริพาชกาคนใหม่ คือ นางกุนทลเกสึนี้ ก็เที่ยวเดิน
ทางไปในที่ต่างๆ ไปเที่ยวถกเถียงปัญหา ได้วาทะกะใครๆ เรื่อยไป
และก็เป็นคนที่เก่งมาก มีปัญญาดี ในที่สุด เพราะความที่มีปัญญาดี
มีความสามารถมีวาทะที่เก่งกล้า ก็เลยกลายเป็นผู้ทำคนอื่น ถึง
ตอนนี้ก็ชักจะมีความทะนงตัว ไปไหนก็ไปทำคนอื่น จนกระทั่งคราว
หนึ่งก็มาพบกับพระสารีบุตร และได้วาทะกับพระสารีบุตร

พระสารีบุตรตอบปัญหาของนางได้หมด แต่ถึงคราวพระ
สารีบุตรถามปัญหาบ้าง นางตอบไม่ได้ ก็เลยยอมตัวขอบวช เพื่อ
จะได้มาเล่าเรียนศึกษาธรรมะที่พระสารีบุตรรู้ ซึ่งนางไม่รู้ และได้มา
เป็นสาวิกาของพระพุทธเจ้า ได้มาบวชเป็นพระภิกษุณี และต่อมา
ก็ได้บรรลุอรหัตผล กลายเป็นพระเถรีชั้นผู้ใหญ่ ได้รับความยกย่อง
จากพระพุทธเจ้าว่า เป็นผู้ยอดเยี่ยมในบรรดาพระภิกษุณีที่ตรัสรู้
ฉับพลัน เป็นอันว่าชีวิตของนางก็ลงเอยด้วยดี

นี่เป็นประวัติของนางกุนทลเกสึเถรี จากประวัตินี้จุดที่เน้น
สำคัญก็คือ ตอนที่นางแก้ปัญหาในชีวิตของตนเองให้รอดมาได้
โดยใช้สติปัญญา คือมีปัญญาทำให้คิดอุปายได้ และสติก็มีด้วย คือ

ว่าถึงแม้ปัญญาจะมีแต่ถ้าสติไม่มากก็ไม่ได้ใช้ปัญญานั้น ตอนที่นางถูกโจรจะฆ่านั้นนางมีสติไม่หลงไหลพันเพื่อน ไม่ได้มัวแต่หวาดกลัวตัวสั่นอะไร ถ้าเอาแต่หวาดกลัวก็คงคิดอะไรไม่ออก ก็ต้องตายแน่ แต่เพราะนางมีสติก็ระลึกได้ และใช้ปัญญาต่อ ก็เลยแก้ปัญหาสำเร็จ

ที่ว่านี้ก็เพื่อให้เห็นว่า สติ กับ ปัญญา นั้นมักจะมาคู่กัน สติเป็นตัวเริ่ม เป็นตัวที่จะทำให้ใช้ปัญญา แต่เมื่อจะใช้ปัญญาก็ต้องมีปัญญาด้วย มีสติอย่างเดียว แต่ถ้าปัญญาไม่มี ก็อาจจะแก้ไขปัญหาล้มเหลว นางกุนทลเกสีนี่มีทั้งสติ มีทั้งปัญญา จึงแก้ปัญหานำชีวิตให้รอดพ้นไปได้ ส่วนโจรร้ายนั้นก็มียปัญญาเหมือนกัน คือคิดอุบายที่จะฆ่าเขา แต่ว่าปัญญาสู้เขาไม่ได้ เขาซ้อนกลเอา ตนเองก็เลยได้รับผลกระทบตอบสนอง คิดร้ายต่อเขาก็เลยได้รับผลร้ายกลับมาถึงตัวเอง โจรร้ายก็จบชีวิตลง เพราะกรรมของตนเองนั่นเอง

นี่ก็เป็นเรื่องราวในพระพุทธศาสนา ที่ได้ทั้งประวัติของพระเถรี และได้ทั้งคติธรรม ทั้งคติทางด้านจิตใจที่ไปคิดประทุษร้ายต่อผู้อื่นแล้วได้รับผลร้ายตอบสนอง และคติทางด้านพระเถรีที่ใช้สติและปัญญาในการแก้ไขปัญหา ทำให้รอดพ้นจากภยันตราย

อาตมภาพคิดว่า วันนี้ ได้เล่าเรื่องนางกุนทลเกสีเถรี เป็นเรื่องประกอบในหัวข้อธรรมะคือปัญญาไว้ พอสมควรแก่เวลาแล้วก็ขออนุโมทนาโยม เจริญพร

หลักการพัช

เจริญพร รายการเล่าเรื่องหัวข้อธรรมเรื่องปัญญา เรื่องปัญญาพูดถึงปัญญาในระดับของการใช้งานต่างๆ และในการแก้ปัญหาประโยชน์อย่างไร และจะใช้อย่างไร หรือทำปัญญาให้เกิดขึ้นได้อย่างไร ปฏิบัติที่เป็นเนื้อหาสาระทางธรรมเจริญปัญญา วิธีเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา

พระพุทธเจ้าตรัสหมวดธรรม แปลว่าธรรมะเป็นเครื่องจะเรียกง่าย ๆ โดยแปลว่า หลักก

* เล่าเมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๔

เขาก็ไม่ได้ใช้ปัญญานั้น ตอนที่นาง
เลพันเพื่อน ไม่ได้มีวแต่หวาดกลัว
ก็คงคิดอะไรไม่ออก ก็ต้องตายแน่
ใช้ปัญญาต่อ ก็เลยแก้ปัญหาลำเร็จ
กับ ปัญญา นั้นมักจะมาคู่กัน สติ
ปัญญา แต่เมื่อจะใช้ปัญญาก็ต้องมี
แต่ถ้าปัญญาไม่มี ก็อาจจะแก้ไข
นั้นไม่มีทั้งสติ มีทั้งปัญญา จึงแก้
จนโจรร้ายนั้นก็มิปัญญาเหมือนกัน
ญาติเขาไม่ได้ เขาซ่อนกลเอา ตน
คิดร้ายต่อเขาก็เลยได้รับผลร้าย
เอง เพราะกรรมของตนเองนั่นเอง
ศาสนา ที่ได้ทั้งประวัติของพระ
องค์ด้านใจที่ไปคิดประทุษร้ายต่อผู้
ละคติทางด้านพระเถรีที่ใช้สติและ
อดพ้นจากภยันตราย
เล่าเรื่องนางกุนทลเกสึเถรี เป็น
ปัญญาไว้ พอสมควรแก่เวลาแล้วก็

หลักการพัฒนาปัญญา*

เจริญพร รายการเล่าเรื่องให้โยมฟังวันนี้ ก็ยังอยู่ภายใน
หัวข้อธรรมเรื่องปัญญา เรื่องปัญญานี้ ได้พูดมาหลายครั้งแล้ว ได้
พูดถึงปัญญาในระดับของการใช้งานในชีวิตประจำวัน ในธุรกิจการ
งานต่างๆ และในการแก้ปัญหาต่างๆ ไป ให้เห็นว่า ปัญญามีคุณ
ประโยชน์อย่างไร และจะใช้อย่างไร แต่ยังมีปัญหาว่า จะสร้างปัญญา
หรือทำปัญญาให้เกิดขึ้นได้อย่างไร ดังนั้น ในวันนี้ก็จะเข้ามาสู่การ
ปฏิบัติที่เป็นเนื้อหาสาระทางธรรมมากขึ้น โดยอยากจะพูดเรื่องการ
เจริญปัญญา วิธีเจริญปัญญา หรือใช้ภาษาปัจจุบันก็เรียกว่า วิธี
พัฒนาปัญญา

พระพุทธเจ้าตรัสหมวดธรรมไว้หมวดหนึ่ง เรียกว่า **ปัญญาวุฒิ
ธรรม** แปลว่าธรรมะเป็นเครื่องเจริญปัญญามี ๔ หัวข้อด้วยกัน ถ้า
จะเรียกง่ายๆ โดยแปลว่า **หลักการพัฒนาปัญญา** ก็ได้ หัวข้อทั้ง ๔

---

* เล่าเมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๘

นั่น มีดังนี้

๑. การคบหาสัตบุรุษ หรือการคบคนดี เสวนาคนดี เรียกเป็นศัพท์ทางพระว่า สัปปริสสังเสวะ สัปปริสะ ก็สัปบุรุษ และสังเสวะ ก็การเสวนา การคบหา
๒. การฟังคำแนะนำสั่งสอนของสัตบุรุษนั้น หรือเรียกง่าย ๆ ว่า ฟังธรรม ทางพระเรียกว่า สัทธัมมัสสวนะ
๓. การพิจารณาไตร่ตรองโดยแยบคายหรือรู้จักคิดให้ถูกวิธี เรียกว่า โยนิโสมนสิการ
๔. การนำไปปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลัก ตามความมุ่งหมาย เรียกเป็นศัพท์ว่า ธัมมานุธัมมปฏิบัติ

ทั้งหมดนี้มี ๔ หัวข้อด้วยกัน ทบทวนหัวข้ออีกครั้งหนึ่ง

๑. สัปปริสสังเสวะ การเสวนาสัตบุรุษ คือการคบหาคนดี
๒. สัทธัมมัสสวนะ การฟังธรรมคำสั่งสอน
๓. โยนิโสมนสิการ การพิจารณาไตร่ตรองโดยแยบคาย
๔. ธัมมานุธัมมปฏิบัติ การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม หรือการปฏิบัติธรรมให้ถูกหลัก ถูกความมุ่งหมาย

อาตมภาพจะอธิบายหลักทั้ง ๔ ข้อนี้โดยย่อ

ข้อ ๑ สัปปริสสังเสวะการคบหาคนดีหรือคบหาเสวนาสัปบุรุษ อันนี้เป็นหลักธรรมสำคัญ ที่เรามักจะเรียกว่า การคบหากัลยาณมิตร หรือการมีมิตรดี การคบหาคนนั้น เป็นพื้นฐานเบื้องต้น ที่จะนำไปสู่ความเจริญหรือความเสื่อม ถ้าคบหาคนไม่ดี ก็พาให้ห่างไกลจากความเจริญงอกงาม ในทางตรงข้ามก็จะนำไปสู่ความเสื่อม แทนที่จะได้ความดี ก็ได้ความชั่ว อย่างที่ท่านกล่าวว่า คบหาคนเช่นใดก็ได้

พัฒนาปัญญา

เป็นคนเช่นนั้นหรือเหมือนอย่าง' เอาไปไม่ไปห่อของ ถ้าเอาไปไม่ไป กลิ่นเหม็นไปด้วย ถ้าเอาไปไม่นานไปไม่นานก็พลอยมีกลิ่นหอมไปด้วย ก็นำไปสู่ความชั่ว ความเสื่อมเสีย ความดีงาม ความเจริญก้าวหน้า

ในทางธรรม ก่อนที่จะเจริญดีก่อน คนดีที่ควรคบหาเรียกว่า ยอดของสัตบุรุษก็ได้แก่พระพุทธเจ้า และพระอรหันต์ทั้งหลาย ผู้รู้ธรรม ผู้มีความรู้ผู้ทรงคุณธรรม ๗ ประการ ถ้าผู้ใดประกอบด้วย ๗ เป็นสัปบุรุษ สัปปริสธรรมทั้ง ๗ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ ชุมชน แต่ในโอกาสนี้ไม่มีเวลาที่จะหมายในทีนี้ว่า คือคบหาคนดี อันนี้จะเป็นพื้นฐานเบื้องต้น ที่จะแบบอย่างที่ดี เพราะว่าท่านที่มี การให้ความรู้ ได้รับการเล่าเรียน ปฏิบัติให้สำเร็จผล ในทางพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง ท่านเล่าเป็นนิทาน อย่างเรื่องลูกนกแขกเต้า ำ ตอนแรกก็อยู่ในรังเดียวกัน พอ

อการคคณดี เสวนาคณดี เรียก
ปปริสสังเสวะ สัปปริสะ ก็สัปบุรุษ
า การคคหา
ของสตับุรุษนั้น หรือเรียกง่ายๆ ว่า
ว่า สัทธัมมัตสวณะ

โดยแยบคายหรือรู้จักคิดให้ถูกวิธี

ื่องตามหลัก ตามความมุ่งหมาย
นุธรรมปฏิบัติ

ทวนหัวข้ออีกครั้งหนึ่ง

าสตับุรุษ คือการคคหาคนดี

รมคำสั่งสอน

ณาไตร่ตรองโดยแยบคาย

ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม หรือการ

าความมุ่งหมาย

ัง ๔ ข้อนี้โดยย่อ

มหาคนดีหรือคคหาเสวนาสัปบุรุษ

จะเรียกว่า การคคหาภัลยาณมิตร

เป็นพื้นฐานเบื้องต้น ที่จะนำไป

คคหาคนไม่ดี ก็พาให้ห่างไกลจาก

ามก็จะนำไปสู่ความเสื่อม แทนที่

ที่ท่านกล่าวว่า คคหาคนเช่นใดก็

เป็นคนเช่นนั้นหรือเหมือนอย่างที่ท่านเปรียบเทียบว่าเหมือนกับ
เอาใบไม้ไปห่อของ ถ้าเอาใบไม้ไปห่อของเหม็น ใบไม้นั้นก็พลอยมี
กลิ่นเหม็นไปด้วย ถ้าเอาใบไม้ไปห่อของหอมอย่างเช่นไม้กฤษณา
ใบไม้นั้นก็พลอยมีกลิ่นหอมไปด้วย หมายความว่า ถ้าคคหาคนชั่ว
ก็นำไปสู่ความชั่ว ความเสื่อมเสียหาย ถ้าคคหาคนดี ก็นำไปสู่
ความดีงาม ความเจริญก้าวหน้า

ในทางธรรม ก่อนที่จะเจริญก้าวหน้าได้ ก็ต้องคคหาบุคคลที่
ดีก่อน คนดีที่ควรคคหาเรียกว่า สตับุรุษๆ นั้นท่านยกตัวอย่างไว้
ยอดของสตับุรุษก็ได้แก่พระพุทธเจ้า รองลงมาก็ได้แก่พระปัจเจก
พุทธเจ้า และพระอรหันต์ทั้งหลาย ตลอดจนกระทั่งพระสาวก ท่าน
ผู้รู้ธรรม ผู้มีความรู้ ผู้ทรงคุณธรรม หรือผู้ประกอบด้วยสัปปริสธรรม
๗ ประการ ถ้าผู้ใดประกอบด้วยสัปปริสธรรม ๗ ประการ ก็เรียกว่า
เป็นสัปบุรุษ สัปปริสธรรมทั้ง ๗ ประการนั้น ว่ากันแต่โดยหัวข้อว่า
รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักบุคคล รู้จัก
ชุมชน แต่ในโอกาสนี้ไม่มีเวลาที่จะอธิบายยาว ก็เอาแต่เพียงความ
หมายในที่นี้ว่า คือคคหาคนดี คนที่มีความรู้ คนที่ทรงคุณธรรม
อันนี้จะเป็นพื้นฐานเบื้องต้น ที่จะให้ได้ฟังคำแนะนำสั่งสอน และได้
แบบอย่างที่ดี เพราะว่าท่านที่มีความรู้ก็สามารถให้ความรู้ เมื่อมี
การให้ความรู้ ได้รับการเล่าเรียนศึกษา ก็สามารถนำไปประพฤติ
ปฏิบัติให้สำเร็จผล ในทางพระพุทธศาสนาถือการคคหานี้เป็นเรื่อง
สำคัญอย่างยิ่ง ท่านเล่าเป็นนิทานชาดกก็มี

อย่างเรื่องลูกนกแขกเต้า ที่ท่านเล่าว่า ลูกนกแขกเต้า ๒ ตัว
ตอนแรกก็อยู่ในรังเดียวกัน พอวันหนึ่งมีพายุใหญ่มา พัดเอารัง

กระจัดกระจาย ลูกนกแขกเต้า ๒ ตัว ก็พลัดกันไป ตัวหนึ่งไปตกที่
 อาศรมพระฤๅษี อีกตัวหนึ่งไปตกที่ช่องโจร นก ๒ ตัวนี้ก็เจริญเติบโตมาในท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน

ตัวที่ไปอยู่ในอาศรมของพระฤๅษีๆ ก็เลี้ยงไว้ ก็ได้อยู่ใน
 บรรยากาศของสิ่งแวดล้อมที่ดีงาม ได้เห็นสิ่งที่ดีงาม ได้ฟังสิ่งที่ดีงาม
 พระฤๅษีท่านเกี่ยวข้องติดต่อกับใคร ใครมาหาท่าน ท่านก็ต้อนรับ
 ตามแบบของผู้ที่มีคุณธรรม มีการปฏิสันถารต้อนรับด้วยความ
 อ่อนหวานสุภาพ นกแขกเต้าก็จำเอาคำที่ท่านกล่าวไว้ เวลาใครมา
 หา ก็ต้อนรับทักทายด้วยคำที่สุภาพอ่อนหวาน

ส่วนในทางตรงข้าม นกแขกเต้าอีกตัวหนึ่งที่ไปตกในช่องโจร
 ก็ได้ยินถ้อยคำของโจรที่พูดแต่คำหยาบคาย พูดแสดงความโหด
 เขี้ยมดูร้าย ใครเข้ามาในเขตก็จะทำร้าย ก็จำตติไว้และพูดตามไป
 อย่างนั้น

ที่นี่ มีเรื่องเล่าว่า วันหนึ่งพระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่งหลง
 ทางมา ตอนแรกก็มาถึงที่ช่องโจรก่อน หลงเข้ามาในเขตของโจร
 โดยไม่รู้พระองค์ กำลังเหน็ดเหนื่อย พอประทับนั่งพักเท่านั้น นก
 แขกเต้าตัวที่อยู่ในช่องโจร ขณะนั้นโจรไม่อยู่ คงจะออกไปปล้นหรือ
 ไปอะไรข้างนอก นกแขกเต้าตัวนี้ก็ต้อนรับโดยการร้องคุกคาม พูด
 ด้วยคำหยาบคายว่า “โธนี่ เป็นใคร นี่พวกเรามาๆ มาช่วยกันจับ
 เอาไปฆ่าเสีย” อะไรทำนองนี้ เป็นคำที่น่ากลัวทั้งนั้น พระราชาทรง
 ได้ยินอย่างนี้ก็สะดุ้งตกพระทัย และเห็นว่าสถานที่นี้คงจะเป็นสถานที่
 ที่ไม่ปลอดภัยเป็นแน่ ก็เลยเสด็จออกจากที่นั่นไป

พระราชาเสด็จต่อไป ก็ไปเข้าเขตอาศรมของพระฤๅษี พอเสด็จ

ย่างเข้าเขตอาศรมพระฤๅษี ก็ทรง
 โตมาในอาศรมของพระฤๅษีนั้นทัก
 เชิญเข้ามาในที่นี้เถิด ที่นี้เป็นส
 ถานต้องการอะไร ข้าพเจ้าจะเอ
 ได้ยินแต่เสียงอ่อนหวาน ก็สบาย
 กระทั่งได้พบพระฤๅษี ก็ได้รับการ

เรื่องนี้ท่านเล่าไว้ก็เพื่อแสดง
 หรือสิ่งแวดล้อมว่าเป็นสิ่งสำคัญ
 แวดล้อมอย่างไร ก็มีแนวโน้มที่
 คบหาจึงเป็นฐานเบื้องต้นที่จะนำ

คนดี หรือ คนชั่ว ที่จะคบ
 พูดคุยกันเท่านั้น แต่ปัจจุบันนี้
 คบทางหนังสือ และสิ่งตีพิมพ์ที่
 ที่ดูเป็นต้นอีกด้วย

เมื่อคบหาสัตบุรุษ คบหา
 คือ สัทธัมมัสสนะ ฟังคำแนะนำ
 คนที่ดีมีความรู้ ก็มีโอกาสม
 เสมอไป ท่านบอกว่าเหมือนทัพ
 หม้อแกล แต่ไม่เคยรู้รสแกลเลย
 บัณฑิตใกล้นักปราชญ์ แต่ไม่รู้จ
 บ้างก็เป็นเพียงสิ่งแวดล้อมประ
 หนึ่งนำเสนอ ก็ไม่ได้รู้อะไรมา
 กับสิ้น ลึกลับถ้าดักแด้เพียง

ตัว ก็พลัดกันไป ตัวหนึ่งไปตกที่
ช่องโจร นก ๒ ตัวนี้ก็เจริญเติบโต
ต่างกัน

ระฤกษ์ๆ ก็เลี้ยงไว้ ก็ได้อยู่ใน
ได้เห็นสิ่งที่ดีงาม ได้ฟังสิ่งที่ดีงาม
ใครมาหาท่าน ท่านก็ต้อนรับ
ารปฏิสังขารต้อนรับด้วยความ
อาค้ำที่ท่านกล่าวไว้ เวลาใครมา
อ่อนหวาน

เต้าอีกตัวหนึ่งที่ไปตกในช่องโจร
หายบคาย พุดแสดงความโหด
ร้ายๆ ก็จำติดไว้และพุดตามไป

ระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่งหลง
ก่อน หลงเข้ามาในเขตของโจร
ๆ พอประทับนั่งพักเท่านั้น นก
โจรไม่อยู่ คงจะออกไปปล้นหรือ
ต้อนรับโดยการร้องคุกคาม พุด
ร นี่พวกเรามาๆ มาช่วยกันจับ
ำที่นั่นแล้วทั้งนั้น พระราชาทรง
เห็นว่าสถานที่นี้คงจะเป็นสถาน
จากที่นั่นไป

เขตอาศรมของพระฤๅษี พอเสด็จ

ย่างเข้าเขตอาศรมพระฤๅษี ก็ทรงได้ยินเสียงของนกแขกเต้าตัวที่เติบโต
โตมาในอาศรมของพระฤๅษีนั้นทักทายปราศรัยว่า “โอ้! ท่านผู้เจริญ
เชิญเข้ามาในที่นี้เถิด ที่นี้เป็นสถานที่ร่มเย็น เชิญมาพักผ่อน ถ้า
ท่านต้องการอะไร ข้าพเจ้าจะเอามาต้อนรับ” อะไรต่างๆ ท่านองนี้
ได้ยินแต่เสียงอ่อนหวาน ก็สบายพระทัย แล้วก็เลยเสด็จเข้าไป จน
กระทั่งได้พบพระฤๅษี ก็ได้รับการต้อนรับปฏิสันถารเป็นอย่างดี

เรื่องนี้ท่านเล่าไว้ก็เพื่อแสดงให้เห็นความแตกต่างของการคบหา
หรือสิ่งแวดล้อมว่าเป็นสิ่งสำคัญมาก เด็กเติบโตมาในสภาพ
แวดล้อมอย่างไร ก็มีแนวโน้มที่จะเป็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้น การ
คบหาจึงเป็นฐานเบื้องต้นที่จะนำไปสู่ความเจริญหรือความเสื่อม

คนดี หรือ คนชั่ว ที่จะคบหานั้น ไม่ใช่เฉพาะเป็นคนที่เราพบปะ
พูดคุยกันเท่านั้น แต่ปัจจุบันนี้ยังมีคนที่พุดที่แสดงตัวออกมาให้เรา
คบทางหนังสือ และสิ่งตีพิมพ์ที่อ่าน วิทยู เทปที่ฟัง วีวี วีดีโอที่ชม
ที่ดูเป็นต้นอีกด้วย

เมื่อคบหาสัตบุรุษ คบหาคนดีแล้ว ต่อไปก็มาสู่หลักข้อที่ ๒
คือ สัทธัมมัสสวนะ ฟังคำแนะนำสั่งสอนของท่าน บุคคลที่อยู่กับ
คนที่ดีมีความรู้ ก็มีโอกาสมากที่จะรับฟังคำสั่งสอน แต่ก็ไม่แน
เสมอไป ท่านบอกว่าเหมือนทัพพี กับ ลิ่น ที่ต่างกัน ทัพพีนั้นอยู่ใน
หม้อแกง แต่ไม่เคยรู้รสแกงเลย เปรียบเหมือนกับคนที่มาอยู่ใกล้
บัณฑิตใกล้นักปราชญ์ แต่ไม่รู้จักสดับรับฟังหรือสังเกต แม้จะได้ไป
บ้างก็เป็นเพียงสิ่งแวดล้อมประดับตัว ถ้าหากว่าไม่ได้ใส่ใจฟังคำ
แนะนำสั่งสอน ก็ไม่ได้รู้อะไรมาก เหมือนกับทัพพีที่ไม่รู้รสแกง ต่าง
กับลิ่น ลิ่นนั้นถ้าตักแกงเพียงช้อนเดียวใส่เข้าไปในปากก็รู้รสแกง

ว่ามีรสอร่อยหรือไม่อร่อยเผ็ดเค็มเปรี้ยวอย่างไร เพราะฉะนั้น ท่านจึงบอกว่า ให้ทำตนเหมือนกับลิ้นที่ร่ำสแกง ไม่ให้ทำตนเหมือนกับทัพพี เมื่อทำตัวเหมือนกับลิ้นที่ร่ำสแกงแล้ว ก็เป็นอันว่าเข้าหลักที่เรียกว่า สัทธัมมัสสวนะ คือฟังคำสอนของท่านผู้รู้ด้วย

เมื่อฟังธรรม สดับคำสอนของท่านแล้ว ก็มาสู่หลักที่สามข้อต่อไป คือ โยนิโสมนสิการ รู้จักไตร่ตรองพิจารณาด้วย คือฟังอย่างเดียวไม่พอ ฟังแล้วรู้จักคิดรู้จักพิจารณา จึงจะได้ประโยชน์ อันนี้ก็มีข้อเปรียบเทียบอีก ท่านเปรียบเทียบเหมือนกับเรื่องหู หูนั้นก็มีความกับหูของ หูของอย่างงู หูกระทะ ก็เรียกว่าหูเหมือนกัน แต่ว่าได้แค่คนจับ ดึงเอาไป เอาไปทำโน้น เอาไปทำนี่ แล้วแต่คนจะชักพาไป ไม่เหมือนหูคน หูคนนั้นฟัง ฟังแล้ว พินิจพิจารณาด้วย รู้จักคิดว่า อันนี้มีเหตุมีผลอย่างไร เป็นสิ่งที่น่าเชื่อ น่าฟังหรือไม่ ไม่ถูกชักพาไปในความหลง หมายความว่าหูคนนั้น จะชักพาเอาไปเหมือนอย่างงูหูกกระทะไม่ได้ แต่รู้จักคิดรู้จักพิจารณาด้วย

การรู้จักคิดรู้จักพิจารณานี้ ก็คือการใช้โยนิโสมนสิการ การไตร่ตรองพิจารณาโดยใช้ปัญญา ว่าที่ท่านพูดมาแสดงมานั้น มีเหตุมีผลหรือไม่อย่างไร จะนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไร ถ้ามีปัญหาเกิดขึ้น ก็จะได้สืบสาวราวเรื่อง คิดแก้ไขให้ถูกจุดถูกขั้นตอน รู้จักนำความรู้มาใช้ให้ถูกจุดถูกแง่ จึงจะได้ประโยชน์ ตลอดจนรู้จักพิจารณา เช่นว่าหลักธรรมข้อนี้ ท่านกล่าวไว้นั้น มีความมุ่งหมายอย่างไร นำไปใช้ในกรณีไหนจะถูกต้อง จึงจะเกิดผลเกิดประโยชน์

การพิจารณานี้ก็มีหลายอย่าง โยนิโสมนสิการนั้น พระพุทธเจ้าแสดงไว้หลายวิธีด้วยกัน ในโอกาสนี้ อาตมภาพพูดแต่เพียง

หัวข้อให้เห็นว่า การไตร่ตรองพิจารณาทำให้เกิดประโยชน์ได้ เมื่อพิจารณาความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดีก็นำธรรมแต่ละข้อๆ นี้ มีความต่อเนื่องหาแล้วก็สังเกต สดับรับฟังคำสอน เมื่อพิจารณาจบได้ถูกแง่ถูกมุมให้เข้าใจแล้วก็นำไปปฏิบัติ

คราวนี้ก็มาถึงข้อที่ ๔ คือ ตามความมุ่งหมาย การปฏิบัตินี้ก็ไปบางที่ก็ไม่ได้ผล เช่น คุณธรรมไว้มากหลาย เช่น ความเพียร เป็นสิ่งที่ควรประพฤติ แต่ถ้าเอาไปใช้ที่ความเพียรก็กลับเป็นโทษได้เหมือนกันอีกเรื่องหนึ่ง ให้เห็นว่าเอาไม่ได้ผล เหนื่อยเปล่า

ท่านเล่าว่า ในอดีตกาลนานบ้านเขานำเครื่องเช่นสรวงสังเวช ประเพณีของคนอินเดียในสมัยก่อนบางที่ก็มีการเช่นสรวงบูชาต่างๆ บูชาพญานาค เขาก็เอาเครื่องเซ่นเซาก็ทิ้งไว้ แล้วก็พากันไป ที่นี้ มีให้เห็นเครื่องเช่นเข้า ก็ลงมากินกัน เลยกินสุราเข้าไปด้วย

ปรี๊วอย่างไร เพราะฉะนั้น ท่าน
ที่รู้สแกน ไม่ให้ทำตนเหมือนกับ
สแกนแล้ว ก็เป็นอันว่าเข้าหลักที่
หนึ่งของท่านผู้รู้ด้วย

วงท่านแล้ว ก็มาสู่หลักที่สามข้อ
ไตร่ตรองพิจารณาด้วย คือฟังอย่าง
ระมัดระวัง จึงจะได้ประโยชน์ อันนี้ก็มี
อุปมาเหมือนกับเรื่องหู หูนั้นก็จะมีหู
ระกะ ก็เรียกว่าหูเหมือนกัน แต่
นั้น เอาไปทำนี่ แล้วแต่คนจะชัก
ฟังแล้ว ฟินิจพิจารณาด้วย รู้จัก
สิ่งที่น่าเชื่อ น่าฟังหรือไม่ ไม่ถูก
เมว่าหูคนนั้น จะชักพาเอาไป
รู้จักคิดรู้จักพิจารณาด้วย

ก็คือการใช้โยนิโสมนสิการ การ
ที่ท่านพูดมาแสดงมานั้น มีเหตุ
ประโยชน์ได้อย่างไร ถ้ามีปัญหาเกิด
ไขให้ถูกจุดถูกขั้นตอน รู้จักนำ
ประโยชน์ตลอดจนรู้จักพิจารณา
นั้น มีความมุ่งหมายอย่างไร นำ
ผลเกิดประโยชน์

โยนิโสมนสิการนั้น พระพุทธ
กาลนี้ อาตมภาพพูดแต่เพียง

หัวข้อให้เห็นว่า การไตร่ตรองพิจารณานั้น เป็นเรื่องสำคัญที่จะ
ทำให้เกิดประโยชน์ได้ เมื่อพิจารณาไตร่ตรองโดยแยบคายแล้วมี
ความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดีก็นำไปปฏิบัติได้ หมายความว่า หลัก
ธรรมแต่ละข้อๆ นี้ มีความต่อเนื่องกัน ตอนแรกก็คบหาคนดี คบ
หาแล้วก็สังเกต สดับรับฟังคำสอน เมื่อฟังคำสอนก็พิจารณาไปด้วย
เมื่อพิจารณาจับได้ถูกแง่ถูกมุมให้เข้ากับ ความมุ่งหมายของตนที่จะใช้
แล้วก็นำไปปฏิบัติ

คราวนี้ก็มาถึงข้อที่ ๔ คือการปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลัก
ตามความมุ่งหมาย การปฏิบัตินี้ก็สำคัญเหมือนกัน ถ้าสักว่าปฏิบัติ
ไปบางทีก็ไม่ได้ผล เช่น คุณธรรมต่างๆ นี้ มีอยู่มากมาย ท่านสอน
ไว้หลากหลาย เช่น ความเพียร หรือวิริยะ ความเพียรเป็นสิ่งที่ดี
เป็นสิ่งที่ควรประพฤติ แต่ถ้าเอาไปใช้โดยไม่ถูกหลักถูกเกณฑ์ บาง
ทีความเพียรก็กลับเป็นโทษได้เหมือนกัน ก็เลยจะยกตัวอย่างเล่าเรื่อง
ชาดกอีกเรื่องหนึ่ง ให้เห็นว่าเอาความเพียรไปใช้ไม่ถูกเรื่องถูกราวก็
ไม่ได้ผล เหนื่อยเปล่า

ท่านเล่าว่า ในอดีตกาลนานมาแล้ว ที่ริมทะเลแห่งหนึ่ง ชาว
บ้านเขานำเครื่องเช่นสรวงสังเวศมาบวงสรวงพญานาค อันเป็น
ประเพณีของคนอินเดียในสมัยก่อน เหมือนอย่างสมัยนี้ คนไทย
บางทีก็มีการเช่นสรวงบูชาต่างๆ สำหรับในเรื่องนี้เขาไปเช่นสรวง
บูชาพญานาค เขาก็เอาเครื่องเช่นสรวงไปวางไว้ เมื่อบูชาเสร็จแล้ว
เขาก็ทิ้งไว้ แล้วก็พากันไป ที่นี้ มีกาคุหนึ่ง เป็นกาสามีภรรยา บินมา
เห็นเครื่องเช่นเข้า ก็ลงมากินกัน กินปลา กินเนื้อ กินขนม แล้วก็
เลยกินสุราเข้าไปด้วย

กาคุนี่กินสุราเข้าไปมากมายจนเมาได้ที่ พอเมาและอึมดีแล้วก็บินไปจับที่ชายหาด ยืนอยู่ที่ชายหาด กะว่าเดี่ยวเราจะเล่นน้ำทะเลกันให้สนุกเลย ตอนนั้นก็พอดีมีคนลื่นขนาดปานกลางลูกหนึ่ง พัดเข้ามา พัดเข้าพอดีมาตรงกับนางกาเลยชั้ตเอานางกาลงทะเลไป พอลงทะเลไปแล้ว ไปเจอปลาใหญ่เข้า ปลาใหญ่ก็เลยฮุบกินนางกาเสีย

ฝ่ายนายกา ก็มีความเศร้าโศกเสียใจมาก ที่นางกาถูกพัดพา ลงทะเลไป ร้องไห้เศร้าเสียใจ ไปๆ มาๆ ก็เจอเข้ากับฝูงกาจำนวนมาก นายกา ก็แสดงความเศร้าโศกเสียใจ กาทั้งหลายก็ถามว่า “เฮ้อ! ท่านเศร้าโศกเสียใจเรื่องอะไรละ” นายกา ก็เล่าให้ฟังว่า “นี่แน่ะท่านทั้งหลาย ข้าพเจ้ากับภรรยาเคยยืนอยู่ที่ชายหาด กำลังจะเล่นน้ำทะเลให้สนุกสนาน ก็พอดีโจรทะเลมาพาเอาภรรยาของข้าพเจ้าไปเสีย” โจรทะเลในที่นี้ไม่ใช่หมายความว่า โจรที่อยู่ในทะเล แต่หมายความว่า ทะเลนั้นแหละเป็นโจร ทะเลนี้มาเอาภรรยาของนายกาไป ก็ทำหน้าที่เท่ากับเป็นโจร โจรทะเลมาเอาภรรยาของข้าพเจ้าลงทะเลไปเสียแล้ว ข้าพเจ้าก็เศร้าเสียใจเป็นอันมาก

บรรดากาทั้งหลายก็บอกว่า “โอ้! เราจะต้องช่วยกัน ก็แค่นี้ พวกเราตั้งฝูงใหญ่ คงจะช่วยกันได้หรอก น้ำทะเลแค่นี้จะต้องช่วยกันวิดให้แห้ง แล้วจะได้เอาแม่กานั่นขึ้นมา” เรียกว่าจะค้นหานางกากันแหละ ก็เลยช่วยกันวิดน้ำทะเลเป็นการใหญ่ ฝูงกาแต่ละตัว ต่างก็ใช้จะงอยปากวิดน้ำทะเล วิดบ้าง ดึ่มแล้วก็เอาไปพ่นเอาไปคายออกที่อื่นบ้าง พวกกันทำอยู่อย่างนี้ จนกระทั่งเหน็ดเหนื่อย จะงอยปากเมื่อยล้าไปตามๆ กัน ก็ไม่สำเร็จ เพราะว่าวิดไปเท่าไรๆ

ทะเลก็ไม่ยุบ พอแห้วลงไปนิดหน่อย เหล่ากาเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้ากัน เศร้าเสียใจถึงนางกานั่น ร้องไห้กัน

จนกระทั่งในที่สุด ท่านบอกรำคาญ แล้วก็อยากจะช่วยให้กา คร่ำครวญเสียที ก็เลยมาเนรมิตให้นั้นกระจัดกระจายไปหมด ก็เลยเห

ที่เล่ามานี้ก็เพื่อแสดงให้เห็น ก็จะต้องใช้ปฏิบัติให้ถูกต้อง ถ้าไม่ปฏิบัติ ก็ไม่เกิดผล เหนื่อยพยายามเป็นอันมากแต่ไร้ประโยชน์อย่างมาก ไม่ได้ทำอะไรเลย พวกก็ ไม่รู้จักแห่ง และถ้าขึ้นวิดต่อไปก็ติดที่ใช้ไม่ถูกที่ถูกทาง ก็ไม่สำเร็จผล

หลักธรรมเรื่องอื่น ก็เช่นเดี๋ยนี้ก็ต้องใช้ให้มาสนับสนุนความเพียรได้ไม่มัวกังวลกับเรื่องการแสวงบำเรอตนเอง จะได้เอาเวลาแลความสุขสำราญการบำรุงบำเรอความเพียรปฏิบัติธรรม สันโดษพยายามทำหน้าที่การทำงานปฏิบัติความสุขไปด้วย แต่ที่นี้ ถ้าใช้ไม่อาจจะกลายเป็นความพอใจขึ้น

ยจนมาได้ที พอเมาและอิมดีแล้ว
 ภายหัด กะว่าเดี๋ยวเราจะเล่นน้ำ
 เจอดีมีคลื่นขนาดปานกลางลูกหนึ่ง
 นางกาเลยซัดเอานางกาลงทะเลไป
 ญ่เข้า ปลาใหญ่ก็เลยซุบกินนางกา

ศกเสียใจมาก ที่นางกาถูกพัดพา
 ๆ มาๆ ก็เจอเข้ากับฝูงกาจำนวน
 าศกเสียใจ กาทั้งหลายก็ถามว่า
 ะไรละ” นายกา ก็เล่าให้ฟังว่า “นี่
 ะยามายืนอยู่ที่ชายหาด กำลังจะ
 อดีโจรทะเลมาพาเอาภรรยาของ
 ไซ้หมายความว่า โจรที่อยู่ในทะเล
 เป็นโจร ทะเลนี้มาเอาภรรยาของ
 นโจร โจรทะเลมาเอาภรรยาของ
 าก็เศร้าเสียใจเป็นอันมาก

“โอ้! เราจะต้องช่วยกัน ก็แค่นี้
 ดัหรือก น้ำทะเลแค่นี้จะต้องช่วย
 นั้นขึ้นมา” เรียกว่าจะค้นหานาง
 เลเป็นการใหญ่ ฝูงกาแต่ละตัว
 ดบ้าง ดิมแล้วก็เอาไปพ่นเอาไป
 ่างนี้ จนกระทั่งเหน็ดเหนื่อย จะ
 ไม่สำเร็จ เพราะว่าวิดไปเท่าไรๆ

ทะเลก็ไม่ยุบ พอแห่วงลงไปนิดหน่อยมันก็กลับมาเต็มอย่างเดิม
 เหล่ากาเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้ากันเป็นอันมาก ก็ได้แต่คร่ำครวญ
 เศร้าเสียใจถึงนางกานั้น ร้องให้กันระงม

จนกระทั่งในที่สุด ท่านบอกว่า เทวดาประจําหาสมุทรคงจะ
 ำราศญ แล้วก็จะช่วยให้กาเหล่านี้พ้นจากการร้องไห้ทุกข์โศก
 คร่ำครวญเสียที ก็เลยมาเนรมิตเป็นรูปที่น่าสะพรึงกลัว ซับไล่ฝูงกา
 นั้นกระจัดกระจายไปหมด ก็เลยหมดเรื่องหมดราวกันไป

ที่เล่ามานี้ก็เพื่อแสดงให้เห็นถึงคติธรรมที่ว่า แม้แต่คุณธรรม
 ก็จะต้องใช้ปฏิบัติให้ถูกต้อง ถ้าใช้ปฏิบัติไม่ถูก ก็ไม่เป็นธัมมา-
 นุธัมมปฏิบัติ ก็ไม่เกิดผล เหมือนอย่างฝูงกาที่ใช้ความเพียร
 พยายามเป็นอันมากแต่ไร้ประโยชน์ จะเห็นว่ากาฝูงนี้ มีความเพียร
 อย่างมาก ไม่ได้ท้อถอยเลย พวกกันช่วยกันวิดน้ำทะเล แต่น้ำทะเลก็
 ไม่รู้จักแห้ง และถ้าขึ้นวิดต่อไปก็ตายเปล่า เพราะฉะนั้น ความเพียร
 ที่ใช้ไม่ถูกที่ถูกทาง ก็ไม่สำเร็จผล

หลักธรรมเรื่องอื่น ก็เช่นเดียวกัน อย่างเรื่องสันโดษ สันโดษ
 นี้ก็ต้องใช้ให้มาสนับสนุนความเพียร ท่านให้สันโดษ ก็เพราะว่า จะ
 ได้ไม่มัวกังวลกับเรื่องการแสวงหาความสนุกสนานบันเทิงบำรุง
 บำเรอตนเอง จะได้เอาเวลาและแรงงาน ที่จะใช้ในการแสวงหา
 ความสุขสำราญการบำรุงบำเรอนั้น มาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ทำ
 ความเพียรปฏิบัติธรรม สันโดษก็เป็นเครื่องสนับสนุนการเพียร
 พยายามทำหน้าที่การงานปฏิบัติธรรม และในเวลาทีปฏิบัติธรรม ก็มี
 ความสุขไปด้วย แต่ที่นี้ ถ้าใช้ไม่ถูก ไม่รู้ความมุ่งหมาย สันโดษก็
 อาจจะเป็นความพอใจชนิดที่พาให้เกียจคร้าน แล้วก็สบาย

ด้วยการเกียจคร้านอยู่อย่างนั้น กลายเป็นคนที่ไม่ปฏิบัติให้เจริญก้าวหน้า ปฏิบัติธรรมก็ไม่ปฏิบัติ ทำอะไรก็ไม่ทำ ก็มีความสุขแบบที่ว่าไม่ดิ้นรนชวนขาย แต่อาจจะไปเกิดปัญหาที่หลัง เพราะว่าไม่ทำสิ่งที่ควรทำได้ ถึงเวลามีเรื่องขึ้นมาก็เดือดร้อนตัวเอง กลายเป็นปัญหาปีบคัน แก่ไขได้ยาก ทำให้เกิดทุกข์

เพราะฉะนั้น หลักธรรมทุกๆ ข้อนี้ ย่อมจะมีขอบเขต มีความมุ่งหมายที่จะต้องให้ปฏิบัติให้ถูก อาตมภาพก็นำมาเล่าไว้พอเป็นตัวอย่าง ถ้าหากว่าปฏิบัติธรรมได้ถูกหลัก ถูกความมุ่งหมาย เช่น ความเพียรก็นำมาใช้ปฏิบัติทำสิ่งที่เราเห็นชัดว่าเป็นไปได้ ทำให้ถูกทาง หรือ สันโดษ ก็นำมาใช้เป็นเครื่องสนับสนุนความเพียรพยายามในการปฏิบัติกิจหน้าที่ของตน โดยมีจิตใจสุขสบายพร้อมไปด้วย ก็จะทำให้เจริญก้าวหน้าทั้งทางโลกและทางธรรม

เฉพาะในแง่ของปัญญา เมื่อปฏิบัติตามหลักทั้ง ๔ ประการที่กล่าวมา เริ่มแต่การคบหาคนดีมีความรู้ฟังคำแนะนำสั่งสอนจากท่าน นำมาพิจารณาไตร่ตรอง เลือกเฟ้นใช้ปฏิบัติให้ถูกหลัก ถูกความมุ่งหมาย ก็จะบรรลุประโยชน์สุขเป็นประโยชน์สุขส่วนตนเองเป็นเบื้องต้น และถ้านำไปใช้ในกิจการของส่วนรวมก็จะเกิดประโยชน์สุขแก่ส่วนรวมนั้นกว้างขวางยิ่งขึ้นไป แล้วก็ทำให้มีความรู้ความเข้าใจในธรรมที่ตนปฏิบัติไปด้วย เพราะว่า เมื่อนำมาปฏิบัติได้ถูกต้องแล้ว ก็จะเกิดความรู้ความเข้าใจเห็นชัดเจนขึ้นมว่า ธรรมข้อนี้ปฏิบัติอย่างนี้แล้ว จะเกิดผลอย่างนี้ๆ ปัญญา ก็จะเห็นชัดผลปฏิบัติ รู้ประจักษ์ทางที่ถูกหรือผิดพลาด แล้วก็เจริญเพิ่มพูนขึ้นไปโดยลำดับ เพราะฉะนั้น หลักธรรมหมวดนี้ จึงได้ชื่อว่า ปัญญาวิมุตติธรรม ดังที่อาตมภาพได้

แสดงมา

วันนี้ ก็คิดว่า แสดงธรรม
พอได้ใจความ ก็ขอจบลงเพียง

กลายเป็นคนที่ไม่ปฏิบัติให้เจริญ
ทำอะไรก็ไม่ทำ ก็มีความสุขแบบ
ไปเกิดปัญหาที่หลัง เพราะว่าไม่
นมาก็เดือดร้อนตัวเอง กลายเป็น
กิดทุกข์

ๆ ข้อนี้ ย่อมจะมีขอบเขต มีความ
อาตมภาพก็นำมาเล่าไว้พอเป็น
อุกหลัก ถูกความมุ่งหมาย เช่น
เราเห็นชัดว่าเป็นไปได้ทำให้ถูกทาง
งสนับสนุนความเพียรพยายามใน
จิตใจสุขสบายพร้อมไปด้วย ก็จะ
ธรรม

ปฏิบัติตามหลักทั้ง ๔ ประการที่
ามรู้ฟังคำแนะนำสั่งสอนจากท่าน
นใช้ปฏิบัติให้ถูกหลัก ถูกความมุ่ง
ประโยชน์สุขส่วนตนเองเป็นเบื้องต้น
เมก็จะเกิดประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม
ให้มีความรู้ความเข้าใจในธรรมที่
มาปฏิบัติได้ถูกต้องแล้ว ก็จะเกิด
ว่า ธรรมข้อนี้ปฏิบัติอย่างนี้แล้ว
็นชัดผลปฏิบัติ รู้ประจักษ์ทางที่
พูนขึ้นไปโดยลำดับ เพราะฉะนั้น
ัญญาวุฒิธรรม ดังที่อาตมภาพได้

แสดงมา

วันนี้ ก็คิดว่า แสดงธรรมเรื่องปัญญาวุฒิธรรม แต่เพียงย่อ
พอได้ใจความ ก็ขอจบลงเพียงเท่านี้ ขออนุโมทนาโยม เจริญพร